

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**IZMEKLĒŠANAS TIESNESIS
KĀ AMATPERSONA,
KAS PILNVAROTA VEIKT KRIMINĀLPROCESU**

BAKALaura DARBS

Autors: **Agnese Mainule**

Studenta apliecības Nr.: am15084

Darba vadītājs: profesore Dr.iur. Kristīne Strada-Rozenberga

RĪGA 2019

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba “Izmeklēšanas tiesnesis kā amatpersona, kas pilnvarota veikt kriminālprocesu” mērķis ir izpētīt izmeklēšanas tiesneša institūtu kriminālprocesā un konstatēt problēmjautājumus normatīvajā regulējumā, kas reglamentē izmeklēšanas tiesneša darbību Latvijā, sniedzot iespējamus juridiskos risinājumus.

Darbā tiek pētīti tādi jautājumi kā kriminālprocesa saikne ar personas pamattiesībām, izmeklēšanas tiesneša kā amatpersonas pilnvaras un nozīme kriminālprocesā, uzsvaru liekot uz amatpersonas nozīmi izmeklēšanas darbībās un procesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanā. Īsi tiek apskatīti ārvalstu kriminālprocesuālie regulējumi, lai konstatētu vai šāda amatpersona tiek paredzēta arī citu Eiropas valstu kriminālprocesos.

Pētījuma gaita tiek konstatēts, ka pašreizējais kriminālprocesuālais regulējums satur nepilnības attiecībā uz cilvēktiesību nodrošināšanu un to ierobežošanas kontroli, tādēļ tiek izvirzīti priekšlikumi attiecīgo normatīvo aktu grozījumiem.

Atslēgvārdi: kriminālprocess, cilvēktiesības, izmeklēšanas tiesnesis, procesuālie piespiedu līdzekļi, izmeklēšanas darbības

ANNOTATION

The aim of the Bachelor Thesis “Investigating judge as an official in criminal procedure” is to research the institute of investigating judge in criminal proceedings, identify issues in the regulatory framework that regulates the activities of the investigating judge in Latvia and to provide the possible legal solutions.

In this Bachelor Thesis are being studied topics like connection between criminal proceedings and fundamental rights of the person, the powers and the role in the criminal proceedings of the investigating judge as an official, putting emphasis on the role of the official in pre-trial inquiry and the application of procedural coercive measures. Foreign criminal procedural regulations are briefly overlooked to establish whether such an official is also intended in other European countries.

The author has come to the conclusion that Latvian Criminal procedure law contains shortcomings regarding the protection of human rights and to the control of their restriction, therefore proposals are made for amendments of the relevant regulatory enactments.

Keywords: criminal procedure, human rights, investigating judge, procedural coercive measures, pre – trial investigation proceedings

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	5
1. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS	7
1.1. CILVĒKTIESĪBAS KRIMINĀLPROCESĀ	7
1.2. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA INSTITŪTA BŪTĪBA LATVIJĀ.....	11
1.3. ŠĶĒRŠĻI IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA AMATA PIENĀKUMU PILDĪŠANAI	14
1.4. VISPĀRĒJS IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA PILNVARU APSKATS	16
2. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA LOMA PROCESUĀLO PIESPIEDU LĪDZEKĻU PIEMĒROŠANĀ	19
2.1. PROCESUĀLIE PIESPIEDU LĪDZEKĻI KRIMINĀLPROCESĀ.....	19
2.2. IZMEKLĒŠANAS TIESNESIS UN AR BRĪVĪBAS ATŅEMŠANU SAISTĪTIE PROCESUĀLIE PIESPIEDU LĪDZEKĻI	21
2.2.1. Aizturēšana	22
2.2.2. Apcietinājums	24
2.2.3. Citi ar brīvības atņemšanu saistītie procesuālie piespiedu līdzekļi	27
2.3. IZMEKLĒŠANAS TIESNESIS UN AR BRĪVĪBAS ATŅEMŠANU NESAISTĪTIE PROCESUĀLIE PIESPIEDU LĪDZEKĻI	29
3. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA LOMA IZMEKLĒŠANAS DARBĪBU REALIZĒŠANĀ	32
3.1. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA LOMA VISPĀRĒJO IZMEKLĒŠANAS DARBĪBU ĪSTENOŠANĀ	37
3.2. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA LOMA SPECIĀLO IZMEKLĒŠANAS DARBĪBU ĪSTENOŠANĀ.....	37
4. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA LĒMUMI UN TO PĀRSŪDZĪBA	43
SECINĀJUMI	46
IZMANOTO AVOTU SARAKSTS	47

IEVADS

Cilvēktiesības ir tiesiskas valsts principa saturiskais kodols, kas garantē ikvienam cilvēkam viņa personisko brīvību un noteic valsts varas robežas pār cilvēku.¹ Līdz ar to kriminālprocesā kā viens no svarīgākajiem pamatprincipiem ir cilvēktiesību garantēšana visa procesa laikā, tādā veidā nodrošinot, ka nepamatoti netiek aizskartas personas pamattiesības, kuru aizsardzība nodrošināta Latvijas Republikas Satversmē un starptautiskos tiesību aktos.

Kriminālprocess, kā formālu darbību kopums, tiek īstenots ar valsts amatpersonu darbu, kur kā viena no amatpersonām, kas pilnvarota veikt kriminālprocesu, ir izmeklēšanas tiesnesis. Amatpersonas amata nosaukuma dēļ sabiedrībā var rasties maldīgs uzskats, ka izmeklēšanas tiesnesis ir amatpersona, kas veic pirmstiesas izmeklēšanu, lai arī patiesībā tā ir amatpersona, kas atbild par cilvēktiesību ievērošanu un to ierobežošanas kontroli kriminālprocesa laikā un līdz ar to, pirmstiesas izmeklēšanu, kā procesuālo darbību kopumu, neveic.

Šī pētījuma aktualitāte izpaužas aspektā, ka cilvēktiesību jautājumi mūsdienās ir ar augstu nozīmīguma pakāpi. Tā kā kriminālprocess kā darbību kopums ir cieši saistīts ar personas pamattiesībām, svarīgi veikt izpēti par to, kā Latvijā tiek garantēta cilvēktiesību ievērošana un veikta to ierobežošanas kontrole kriminālprocesa ietvaros. Autore uzskata, ka kopš izmeklēšanas tiesneša institūta ieviešanas Kriminālprocesa likumā² 2005. gadā, šīs amatpersonas pilnvaru un uzdevumu teorētiskā un praktiskā izpēte veikta salīdzinoši maz, tādēļ šī pētījuma mērķis ir problēmjautājumu konstatēšana normatīvajā regulējumā, kas reglamentē izmeklēšanas tiesneša darbību Latvijā un iespējamo risinājumu sniegšana.

Viens no šī pētījuma galvenajiem uzdevumiem ir izmeklēšanas tiesneša kompetences un pilnvaru izpēte kriminālprocesa ietvaros, īpašu uzsvāru liekot uz amatpersonas nozīmi izmeklēšanas darbībās un procesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanā, kas autores ieskatā varētu pastāvēt kā pamatojums tam, ka izmeklēšanas tiesneša amata nosaukums būtu maināms.

Darba tapšanas laikā tiek izmantota kvalitatīvās pētīšanas metode, ar kā palīdzību tiek pētītā aktuālā jautājuma būtība, salīdzinošā zinātniskās pētniecības metode – tiesas atziņu, dažādu autoru viedokļu salīdzināšanā un citu valstu kriminālprocesuālo regulējumu salīdzināšanā ar Latvijas kriminālprocesuālo regulējumu, kā arī analītiskā pētniecības metode.

---

¹ Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Papildināts un pārstrādāts izdevums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004. 130.lpp.

² Kriminālprocesa likums: LV Likums. Pieņemts 21.04.2005. [02.03.2019. red.].

Izvēlētās tēmas izpētei un izpratnes veicināšanai tiek izmantoti profesores K. Stradas-Rozenbergas un profesores Ā. Meikališas plašais rakstu un grāmatu klāsts, kā arī citu autoru kā, piemēram, Kriminālprocesa likuma projekta izstrādes darba grupas vadītāja G. Kūtra publikācijas un pētījumi, par pamatu darba izstrādei liekot normatīvos aktus, kas reglamentē konkrētās amatpersonas pilnvaras Latvijā. Darba autore izvēlās iepazīties arī ar citu Eiropas valstu kriminālprocesuālajiem regulējumiem, lai konstatētu vai izmeklēšanas tiesneša institūts sastopams arī citās valstīs. Līdz ar literatūras un normatīvo aktu izpēti, darba tapšanas procesā tiek pētīta Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta un Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse.

Darba pirmajā nodaļā autore apskata cilvēktiesību nozīmi kriminālprocesā, izmeklēšanas tiesneša institūtu un tā nepieciešamību. Otrajā un trešajā nodaļā tiek pētītas izmeklēšanas tiesneša būtiskākās pilnvaras procesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanā un izmeklēšanas darbību realizēšanā. Savukārt darba ceturtajā nodaļā autore apskata amatpersonas nolēmumus, to atšķirības un pārsūdzības iespējas.

1. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS

1.1. Cilvēktiesības kriminālprocesā

Kriminālprocesa kā tiesiskas norises mērķis ir taisnīgs krimināltiesisko attiecību risinājums, ievērojot gan cietušā, gan noziedzīgā nodarījuma nodarītāja, gan sabiedrības intereses un vajadzības.³ Kriminālprocesa galvenie uzdevumi ir ātri un pilnīgi atklāt noziegumus, noskaidrot vainīgos, nodrošināt likumu pareizu piemērošanu, lai katra persona, kas izdarījusi noziegumu, tiktu taisnīgi sodīta un neviens nevainīgais netiktu saukts pie kriminālatbildības un notiesāts.⁴ Kriminālprocesa likums⁵ (turpmāk tekstā- KPL) nosaka kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma⁶ normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē.

Kriminālprocess ir procesuālo darbību kopums, kas cieši saistīts ar personas privāto dzīvi, tās tiesībām un var uzlikt zināmus pienākumus un ierobežojumus, kas ietekmē, vai var ietekmēt, personas tiesību turpmāku izmantošanu uz noteiktu laiku.

Latvijas Republikas Satversmes⁷ astotajā nodaļā nostiprinātas ikvienas personas pamattiesības, kas nedrīkst tikt ierobežotas bez likumīga pamata un bez samērīguma principa ievērošanas. Satversme aizsargā tādas personas pamattiesības, kā vienlīdzība likuma priekšā, tiesības uz taisnīgu tiesu, tiesības uz dzīvību, brīvību un personas neaizskaramību, tiesības brīvi pārvietoties, un ikviena tiesības uz īpašumu.

Cilvēktiesības subjektīvā nozīmē ir tās tiesības, kas dabiski piemīt ikvienam cilvēkam un izriet no cilvēka būtības. Tās ir senākās tiesības un primāras attiecībā pret valsti un tās interesēm, tāpēc valstij ir pienākums tās ievērot, ne tikai nosakot savas rīcības mērķus, bet arī izvēloties tās līdzekļus.⁸ Cilvēktiesības piemīt ikvienam cilvēkam bez jebkādiem nosacījumiem un bez jebkādas abpusējības.⁹

Satversmes 92. pants nodrošina personai iespēju savas tiesības un likumiskās intereses aizstāvēt taisnīgā tiesā. Taisnīgas tiesas jēdziens sevī ietver gan tiesas pieejamību, tiesības uz tiesas

---

³ Meikališa Ā., Strada- Rozenberga K. Taisnīgums kriminālprocesā. Jurista Vārds, 2011, nr. 48, 6. lpp.

⁴ Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RaKa, 1998, 199.lpp.

⁵ Kriminālprocesa likums: LV Likums. Pieņemts 21.04.2005. [02.03.2019. red.].

⁶ Krimināllikums: LV Likums. Pieņemts 17.06.1998. [02.03.2019. red.].

⁷ Latvijas Republikas Satversme: LV Likums. Pieņemts 15.02.1922. [02.03.2019. red.].

⁸ Rudevskis J. Komentārs Satversmes 89. pantam. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. R. Baloža zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 22.lpp.

⁹ Ibid. 23. lpp.

noņēmuma pārsūdzību un lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, kā arī tiesības uz efektīvu sprieduma izpildi un tiesības uz motivētu tiesas spriedumu.

Tiesības uz taisnīgu tiesu, no vienas puses, ir personas pamattiesība, kas nodrošina, ka strīdu vai situāciju, kurā persona iesaistīta, izlemj iestāde, kas savās darbībās ir neatkarīga, un, no otras puses, tai ir konstitucionāla nozīme, kas nosaka, ka tiesība uz taisnīgu tiesu liek pamatu tam, ka valstī tiesu vara tiek nodalīta no likumdošanas un izpildu varas.¹⁰

Lai nodrošinātu, ka personas tiesības uz taisnīgu tiesu netiek pārkāptas, visa kriminālprocesa ietvaros stingri jāievēro kriminālprocesuālais pamatprincips – nevainīguma prezumpcija, t.i., personu nedrīkst uzskatīt par vainīgu, iekams tās vaina nav pierādīta un konstatēta likumā noteiktajā kārtībā. Svarīgi uzsvērt, ka personas atzīšanās kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā nav pamats uzreiz uzskatīt, ka konkrētā persona ir vainīga. Personas atzīšanās tiek vērtēta kopsakarā ar visiem pārējiem pierādījumiem procesā.¹¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesa par nevainīguma prezumpcijas pārkāpumiem atzinusi tādus pārkāpumus kā lietu iztiesājoša tiesneša izteicieni presē par personas vainu vēl pirms tās pierādīšanas¹², kā arī personas sodīšanu par atkārtotu pārkāpuma izdarīšanu vēl pirms tiesvedības par pirmo pārkāpumu pabeigšanas.¹³

Latvijas Republikas Satversmes 94. pants stingri nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu. Šī panta konstitucionālās tiesības uz brīvību ietver tiesības uz brīvību no apcietinājuma un līdzīgiem ierobežojumiem. Latvijas Republikas Satversmes komentāru autori uzskata, ka konkrētā panta apjomu ir pārliecinošāk interpretēt kā tiesības uz personisko brīvību neietverošu.¹⁴ Satversmes 94. pantā lietotais jēdziens „tiesības uz brīvību” *prima facie* var apzīmēt gan tiesības uz brīvību no apcietinājuma un līdzīgiem ierobežojumiem, gan tiesības uz brīvību no verdzības, lai arī šo brīvību saturs ir būtiski atšķirīgs.¹⁵ Autoresprāt, tiesības uz brīvību savā veidā ietekmē ne tikai apcietinājums, bet arī tāds drošības līdzeklis kā nodošana policijas uzraudzībā (KPL 253. pants) vai pienākums uzturēties noteiktā vietā (KPL 256. pants).

---

¹⁰ Trechsel. S. with the assistance of S. J. Summers. Human Rights in Criminal Proceedings. United Kingdom: Oxford University press, 2005, p. 46.

¹¹ Ibid. p. 161.

¹² ECT 09.02.2006. spriedums apvienotajās lietās T.Freimanis un Ā. Līdums pret Latviju (iesnieguma Nr.73443/01 un Nr.74860/01).

¹³ ECT 14.03.2019. spriedums lietā Kangers pret Latviju (iesnieguma Nr.35726/10).

¹⁴ Paparinskis M. Komentārs Satversmes 94. pantam. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. R. Baloža zinātniskā redakcijā. Rīga: LatvijasVēstnesis, 2011, 184.lpp.

¹⁵ Ibid.

KPL 2. nodaļā ietverti principi, kurus stingri ievērojot, iespējams realizēt taisnīgu Krimināllikuma normu piemērošanu. Cilvēktiesību garantēšanas princips ietverts KPL 12. pantā. Tas nosaka, ka kriminālprocesu veic ievērojot starptautiski atzītās cilvēktiesības un nepieļaujot neattaisnotu kriminālprocesuālo pienākumu uzlikšanu vai nesamērīgu iejaukšanos personas dzīvē. Autoresprāt, „neattaisnotu pienākumu uzlikšana” un „nesamērīga iejaukšanās” ir jēdzieni, kas papildāmi ar saturu katrā individuālā gadījumā. Samērīgums un iejaukšanās attaisnojāmība vērtējami pēc konkrētā izdarītā noziedzīgā nodarījuma smaguma un apstākļiem. Pie šāda viedokļa pieturas arī profesore Ā. Meikališa savā rakstā „Cilvēktiesību ievērošana, veicot izmeklēšanas darbības”.¹⁶

Kā jau minēts, par pamatu cilvēktiesību ievērošanai kriminālprocesā liekamas starptautisko tiesību normas, kurās ietvertas vispārātzītās cilvēktiesības.

Ikviena cilvēka tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību nostiprinātas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas¹⁷ 5. pantā. Konkrētais pants nosaka, ka nevienam nedrīkst atņemt brīvību, izņemot noteiktos gadījumos un likumā noteiktajā kārtībā, kas panta turpmākajās daļās un punktos stingri uzskaitīti.

Iepriekš minētās konvencijas 8. pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību. Arī šīs tiesības ir ierobežojamas tikai gadījumos, kas stingri paredzēti likumā, nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā un ir ar leģitīmu mērķi, kur kā piemērs minams, valsts drošība vai sabiedriskās kārtības nodrošināšana.¹⁸

Nevainīguma prezumpcijas princips, kas jo īpaši raksturīgs kriminālprocesam, nostiprināts Eiropas Savienības Pamattiesību Hartas 48. pantā, kas nosaka, ka ikvienu apsūdzēto uzskata par nevainīgu, kamēr vaina nav pierādīta saskaņā ar likumu.¹⁹

---

¹⁶ Meikališa Ā. Cilvēktiesību ievērošana, veicot izmeklēšanas darbības. Jurista Vārds, 2007, nr. 11.

¹⁷ *Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija*. Parakstīta Romā 04.11.1950.[29.03.2019. red.].

¹⁸ *Ibid.* [29.03.2019. red.].

¹⁹ Eiropas Savienības pamattiesību Harta.

Pieejams: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=FR> [aplūkots: 29.03.2019.].

Šī principa nozīmīgums atspoguļojas arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 9. marta Direktīvā 2016/343²⁰, kas apstiprina to, ka ES dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētie un apsūdzētie tiek uzskatīti par nevainīgiem, kamēr nav pierādīta viņu vaina saskaņā ar tiesību aktiem.²¹

Svarīgi, ka iepriekš minētā direktīva nostiprina to, ka dalībvalstis veic pasākumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu, ka tik ilgi, kamēr nav pierādīta aizdomās turētā vai apsūdzētā vaina saskaņā ar tiesību aktiem, publisko iestāžu publiskos paziņojumos un tiesu nolēmumos, ar kuriem netiek noteikts personas vainīgums, minētā persona netiek minēta kā vainīga.²²

Kriminālprocesa likums paredz speciālo izmeklēšanas darbību institūtu, kuru veikšanai nereti nepieciešama piekļūšana publiski nepieejamām vietām, tas ir, personas privātajai telpai, mājai, automašīnai vai darba vietai. Pie speciālajām izmeklēšanas darbībām pieder arī personas korespondences kontrole un sakaru līdzekļu kontrole. Arī vispārējo izmeklēšanas darbību lokā ir darbības, kas jāveic iekļūstot publiski nepieejamā teritorijā vai telpā (KPL 163. p, 179. p). Šādas darbības pirmsšķietami aizskar personas tiesības uz privāto dzīvi un korespondences neaizskaramību, taču, kā jau iepriekš noskaidrots, personas pamattiesības var tikt ierobežotas, pamatojot to ar leģitīmu mērķi un ievērojot samērīgumu. Speciālās izmeklēšanas darbības un to saikne ar personas pamattiesību ierobežošanu tiks apskatītas šī darba tālākajās nodaļās.

Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām²³, gluži tāpat kā iepriekš minētās tiesību normas, piešķir personām tiesības ar identisku saturu. Šīs tiesības uzskaitītas pakta 9. pantā. Šī panta pirmā daļa nosaka: „Katram cilvēkam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevienam nedrīkst patvaļīgi arestēt vai turēt apcietinājumā. Nevienam nedrīkst atņemt brīvību bez likumā noteiktā pamata un neievērojot tajā paredzēto procedūru”.

Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola²⁴ pirmajā pantā un ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas²⁵ 17. pantā nostiprinātas jebkuras fiziskas vai

---

²⁰ Strada- Rozenberga K. Pierādīšanas pamatnostādnes paliek nemainīgas. Jurista Vārds, 2019, nr. 01, 8.lpp.

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 9. marta Direktīva 2016/343 par to, lai nostiprinātu konkrētus nevainīguma prezumpcijas aspektus un tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 11.03.2016., Nr. L 65/1.

Pieejams: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0343> [aplūkots 05.05.2019.].

²² Ibid.

²³ *Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām*. Pieņemts 16.12.1966. [29.03.2019. red.].

²⁴ *Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmais protokols*. Parakstīts Romā 04.11.1950. [15.04.2019. red.].

²⁵ *ANO Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija*. Pieņemta un pasludināta ar Ģenerālās Asamblejas 1948. gada 10. decembra 217. A (III) rezolūciju. [15.04.2019. red.].

juridiskas personas tiesības uz īpašumu. Nevienam nedrīkst atņemt viņam piederošu īpašumu, izņemot, ja tas notiek sabiedrības interesēs un apstākļos, kas noteikti ar likumu un atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem.

Kriminālprocesa, kā formālu darbību kopuma ietvaros, personas tiesības uz īpašumu var tikt aizskartas, piemēram, uzliekot arestu mantai saskaņā ar KPL 361. un turpmākajiem pantiem. Pamatā, arestu mantai uzliek, lai nodrošinātu procesuālo izdevumu un cietušajam nodarītā kaitējuma kompensācijas piedziņu, taču likums paredz vēl virkni gadījumu, kādu mērķu sasniegšanai piemērojams mantas arests. Šāds īpašuma tiesību ierobežojums ir pieļaujams, taču tam jābūt pamatotam un samērīgam, gluži tāpat kā jebkuram citam personas pamattiesību ierobežojumam.

Secināms, ka kriminālprocess kā darbību kopums ir cieši sasaistīts ar personas tiesībām, kuras iespējams ierobežot tikai uz likumā noteiktajiem pamatiem un ar samērīgiem līdzekļiem. Mūsdienās jautājums par personas tiesību ievērošanu ir ar lielu sensitivitātes pakāpi. Katra persona sev nosaka robežu, kuru pārkāpjot, viņa jūt, ka viņas tiesības ir aizskartas. Taču tas nenozīmē, ka, amatpersonai, veicot kriminālprocesuālās darbības, jāvadās no katras personas subjektīvā viedokļa, bet gan objektīvi jāizvērtē konkrētie apstākļi. Tieši šo aspektu dēļ, ļoti svarīgi, lai kriminālprocesa ietvaros veiktās procesuālās darbības būtu saskaņā ar likumu un lieki un nepamatoti neierobežotu konkrētajā procesā iesaistītās personas tiesības.

1.2. Izmeklēšanas tiesneša amata jēdziens

Latvijas kriminālprocesuālajā regulējumā skaidri uzskaitītas amatpersonas, kuras pilnvarotas veikt kriminālprocesu. Kā viena no amatpersonām ir izmeklēšanas tiesnesis, kura dalība kriminālprocesā ir ļoti būtiska. Izmeklēšanas tiesnesis kriminālprocesā ir kā cilvēktiesību „sargs”, kas kontrolē personas tiesību ievērošanu kriminālprocesa laikā.

Pamatā, izmeklēšanas tiesnesis savas funkcijas pilda pirmstiesas kriminālprocesa stadijās – izmeklēšanā un kriminālvajāšanā. Konkrētos gadījumos, piemēram, lemjot par apsūdzētā pieteikumu attiecība uz drošības līdzekļu grozīšanu vai atcelšanu, izmeklēšanas tiesnesis, kā amatpersona, savas funkcijas pilda arī tad, kad lieta nodota izskatīšanai pirmās instances tiesai, bet tikai līdz iztiesāšanas sākumam.

KPL 40. pants dod skaidru izmeklēšanas tiesneša definīciju, nosakot, ka izmeklēšanas tiesnesis ir tiesnesis, kuram rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētājs uz noteiktu laiku likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā uzdevis kontrolēt cilvēktiesību ievērošanu kriminālprocesos. Līdz ar to, saprotams, ka izmeklēšanas tiesnesis, no tiesu sistēmas uzbūves viedokļa, nav īpaši Saeimas iecelts tiesnesis tieši izmeklēšanas procesam²⁶, bet gan, kā jau iepriekš noteikts, jebkurš rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis, kam uzdots veikt šos pienākumus.

Savukārt, likums, kas regulē tiesu sistēmas darbību Latvijā (likums „Par tiesu varu”), nedod tiešu izmeklēšanas tiesneša definīciju, bet gan norāda tikai uz to, kā izmeklēšanas tiesnesis iegūst savu procesuālo pilnvarojumu, proti, rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētājs saskaņā ar Apgabaltiesas priekšsēdētāja lēmumu, norīko tiesnesi veikt izmeklēšanas tiesneša pienākumus uz laiku līdz trim gadiem. Līdz ar to, varētu teikt, ka izmeklēšanas tiesnesis ir procesuālo pilnvarojumu saņēmis rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis, ko tiesas priekšsēdētājs tam piešķīris uz noteiktu laiku cilvēktiesību ierobežojumu kontrolei.

KPL 41. pants uzskaita izmeklēšanas tiesneša pienākumus un tiesības. Tā, piemēram, izmeklēšanā un kriminālvajāšanā izmeklēšanas tiesnesim ir pienākums likumā paredzētajos gadījumos lemt par piespiedu līdzekļa piemērošanu, likumā paredzētajos gadījumos izskatīt sūdzības par procesa virzītāja piemēroto drošības līdzekli, lemt par sūdzībām, lemt par procesuālo darbību veikšanu, kā arī- lemt par personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, lūgumu atbrīvot no samaksas par advokāta palīdzības izmantošanu.

Izmeklēšanas tiesnesim ir virkne likumā uzskaitītu tiesību, kā, piemēram, tiesības iepazīties ar visiem materiāliem kriminālprocesā, kurā iesniegts procesa virzītāja ierosinājums, personas sūdzība vai pieteikums, pieteikts noraidījums, kā arī pilnvaras ierosināt, lai amatpersonas, kuras pilnvarotas veikt kriminālprocesu, tiktu sauktas pie atbildības par cilvēktiesību aizskārumiem, kas pieļauti kriminālprocesuālo pilnvaru īstenošanas rezultātā. Autore norāda, ka izmeklēšanas tiesneša pienākumu un tiesību saturs plašāk un detalizētāk tiks aplūkots šī darba turpmākajās nodaļās.

Lai ievērotu KPL 17. pantā nostiprināto principu, ka cilvēka tiesību ierobežojumu kontroles funkcija pirmstiesas procesā un apsūdzības, aizstāvības un tiesas spriešanas funkcijas kriminālprocesā ir nodalītas, KPL 41. panta trešajā daļā noteikts, ka izmeklēšanas tiesnesim nav atļauts aizstāt procesa virzītāju un uzraugošo prokuroru pirmstiesas kriminālprocesā, dodot norādījumus par izmeklēšanas virzienu un izmeklēšanas darbību veikšanu. No iepriekš minētā

---

²⁶ Kūtris G. Izmeklēšanas tiesneši: jauns institūts kriminālprocesā. Jurista Vārds, 2006, nr.2.

secināms, ka izmeklēšanas tiesnesis savās darbībās ir neatkarīgs un nodalīts no pārējām amatpersonām, kas veic kriminālprocesu. Tā pienākumos neietilpst izmeklētāja vai prokurora amata pienākumu pildīšana, kā arī tam nav tiesību iejaukties iepriekš minēto amatpersonu darbībās, kas neskar cilvēktiesību ievērošanas jautājumus.

Iepazīstoties ar citu valstu kriminālprocesuālajiem regulējumiem, secināms, ka izmeklēšanas tiesnesim pielīdzināma amatpersona sastopama virknē Eiropas valstu. Piemēram, Beļģijas kriminālprocess paredz izmeklēšanas tiesnesi [*juge d'instruction* – franču v.], kas ir tiesīgs uzsākt darbības kriminālprocesā, ko pamatā veic policija.²⁷ Šis tiesnesis pilnvarots veikt visas darbības izmeklēšanas ietvaros, izņemot darbības, kas aizliegtas ar likumu, darbības, kas var pārkāpt cilvēktiesības vai pārkāpt tiesības uz taisnīgu tiesu pierādījumu vākšanas kontekstā. Šis tiesnesis lemj par spēka pielietošanas, personas brīvības un pamattiesību ierobežošanas nepieciešamību. Tiesnesim jānodrošina, ka pierādījumi tiek vākti likumīgi un taisnīgi.²⁸

Francijas Kriminālprocesa kodekss²⁹ (Trešā nodaļa) savukārt paredz izmeklēšanas tiesnesi, kas ir atbildīgs par pirmstiesas izmeklēšanu konkrētajā kriminālprocesā. No Francijas Kriminālprocesa kodeksa Trešās sadaļas secināms, ka salīdzinājumā ar Latviju izmeklēšanas tiesnesis Francijā ir atbildīgs par visu izmeklēšanu, tajā skaitā pierādījumu vākšanu, ko Latvijā veic izmeklētājs vai prokurors kā procesa virzītājs.

Arī Igaunijas Kriminālprocesa kodeksā³⁰ paredzēts izmeklēšanas tiesneša institūts. Šī kodeksa 21. pants nosaka, ka uzraudzības pasākumi tiek veikti ar izmeklēšanas tiesneša atļauju kā, piemēram, saskaņā ar 89. pantu, personas ievietošana medicīnas iestādē ekspertīzes izdarīšanai veicama ar izmeklēšanas tiesneša atļauju.

Itālijas Kriminālprocesa kodeksā paredzētais izmeklēšanas tiesnesis [*Giudice per le Indagini Preliminari* – itāļu v.] izmeklēšanā atbild par personas pamattiesību ievērošanu, kontrolē izmeklēšanas darbību ilgumu un, atšķirībā no Latvijas regulējuma, nepieciešamības gadījumos arī vāc pierādījumus.³¹

---

²⁷ European Criminal Procedures. Edited by Delmas- Marty M., Spencer J.R. Cambridge University Press, 2005. p.107.

²⁸ Ibid.

²⁹ Criminal Procedure Code of the Republic of France [Francijas Kriminālprocesa kodekss]. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6381/file/France_CPC_am2006_en.pdf [aplūkots: 26.03.2019.].

³⁰ Criminal Procedure Code of the Republic of Estonia [Igaunijas Kriminālprocesa kodekss]. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/7092/file/Estonia_CPC_2003_am2017_en.pdf [aplūkots: 26.03.2019.].

³¹ Delmas- Marty M., Spencer J.R., 2005, p. 355.

Autoresprāt, izmeklēšanas tiesneša pašreizējais nosaukums īsti neatbilst funkcijām, ko pilda konkrēta amatpersona, līdz ar to, sabiedrībā var rasties nepatiess priekšstats par izmeklēšanas tiesneša patieso nozīmi kriminālprocesā un pienākumiem, ko tas pilda.

Arī savā rakstā „Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā”, par izmeklēšanas tiesneša nosaukuma maiņu runā Valsts ieņēmumu dienesta Finanšu policijas vecākā izmeklētāja L. Dundure, piedāvājot to pārsaukt par „brīvības un apcietinājumu tiesnesi” vai „procesuālo piespiedu līdzekļu tiesnesi”.³²

Šī darba autore atļaujas nepiekrīst iepriekš piedāvātajiem nosaukuma maiņas variantiem, uzskatot, ka šādā veidā nosaukums sašaurinātu izmeklēšanas tiesneša, kā amatpersonas, kas veic kriminālprocesu, funkcijas. Izmeklēšanas tiesnesis izlemj ne tikai jautājumus par procesuālajiem piespiedu līdzekļiem vai apcietinājumu, bet arī pieņem lēmumus izmeklēšanas darbību un speciālo izmeklēšanas darbību veikšanai, izskata sūdzības un pieņem dažāda veida lēmumus, kas nav saistīti ar procesuālajiem piespiedu līdzekļiem, piemēram- lemj par atbrīvošanu no samaksas par advokāta palīdzības izmantošanu.

Autore uzskata, ka šobrīd KPL un likumā „Par tiesu varu” esošais izmeklēšanas tiesneša amata nosaukums būtu maināms, aizstājot vārdu „*izmeklēšanas*” ar vārdiem „*cilvēktiesību*”, kā arī nosaukumā minot vārdu kontrole, nosaucot šo amatpersonu par „*cilvēktiesību kontroles tiesnesi*”, kas skaidri norādītu uz izmeklēšanas tiesneša pilnvarām un nozīmi kriminālprocesa ietvaros, tādējādi novēršot iespēju, ka personas, kas nav studējušas tiesību zinātņi, pirmsšķietami varētu saprast, kādas ir šīs amatpersonas pilnvaras kriminālprocesā.

1.3. Šķēršļi un aizliegumi izmeklēšanas tiesneša amata pienākumu pildīšanas laikā

Kā jebkurai citai amatpersonai, kas pilnvarota veikt kriminālprocesu, arī izmeklēšanas tiesnesim, pildot savus pienākumus, jāievēro apstākļi, kas liedz veikt kriminālprocesu.³³

KPL 50. un 51. pants uzskaita interešu konflikta apstākļus, kuriem realizējoties, amatpersona (ikviena, kas veic kriminālprocesu) nedrīkst uzņemties pilnvaras veikt kriminālprocesu vai, ja atklājas interešu konflikts, tai nekavējoties jāatsakās no turpmākas kriminālprocesa veikšanas. Savukārt KPL 52. panta pirmās daļas 3. punktā, 52. panta trešajā daļā un ceturtās daļas 1. punktā norādīti īpaši gadījumi, kad izmeklēšanas tiesnesim sevi obligāti jāatstata no kriminālprocesa veikšanas. Pirmkārt, izmeklēšanas tiesnesis nedrīkst būt tā persona, kura šajā pašā kriminālprocesā

³² Dundure L. Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā. Jurista Vārds, 2012, nr. 17/18.

³³ [b.a.] Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem. G.Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010. 12.lpp.

ir bijusi procesa virzītājs vai uzraugošais prokurors, otrkārt, ja izmeklēšanas tiesnesis vienā pirmstiesas kriminālprocesā ar procesa virzītāju vai uzraugošo prokuroru, vai amatā augstāku prokuroru ir savstarpēji saistīti laulībā, tiem ir kopīga saimniecība vai to starpā ir pirmās pakāpes radniecība un, treškārt, ja rajona tiesas tiesnesis pirmstiesas kriminālprocesā piedalījies kā izmeklēšanas tiesnesis, tas kā tiesnesis nedrīkst piedalīties lietas izskatīšanā tiesā .

KPL 54. panta pirmā daļa nosaka kārtību kā amatpersona sevi atstata no kriminālprocesa veikšanas. Ja radusies interešu konflikta situācija, izmeklēšanas tiesnesis par sevis atstatīšanu no kriminālprocesa veikšanas paziņo tiesas priekšsēdētājam.

KPL nenosaka konkrētus noteikumus, kā būtu jāizskatās paziņojumam par sevis atstatīšanu no kriminālprocesa veikšanas. Rokasgrāmatā tiesnešiem kriminālprocesā izteikts piedāvājums, kam pievienojas arī darba autore, ka vispareizāk šāds paziņojums būtu noformējams rakstveidā, kur persona, kas sevi atstata, sniegtu objektīvu pamatojumu un iemeslus savam lēmumam atstatīties no kriminālprocesa veikšanas.³⁴

Noraidījumu izmeklēšanas tiesnesim var pieteikt arī persona, kas īsteno aizstāvību, cietušais vai procesa veikšanai pilnvarota persona, ja ir atklājušies kādi apstākļi, kas izmeklēšanas tiesnesim liedz pildīt sava amata pienākumus konkrētajā procesā. Noraidījumu izmeklēšanas tiesnesim, pēc KPL 55. panta noteikumiem, iesniedz tiesas priekšsēdētājam. Pirmstiesas kriminālprocesā un lietas izskatīšanā tiesā līdz iztiesāšanas uzsākšanai noraidījumu piesaka rakstveidā, bet tiesas sēdē – mutvārdos, to ierakstot sēdes protokolā.

Kriminālprocesa likumā nav konkrēti noteikts, ka izmeklēšanas tiesnesim būtu uzlikts aizliegums skatīt krimināllietas visu sava procesuālā pilnvarojuma pienākumu pildīšanas laiku. Kā vienīgais ir jau iepriekš minētais interešu konflikta apstāklis – aizliegums būt tiesnesim lietas izskatīšanā tiesā tā paša kriminālprocesa ietvaros. Šo, ja to tā var saukt, robu aizpilda likums „Par tiesu varu”, kura 32. panta ceturtnā daļa nosaka, ka izmeklēšanas tiesnesis līdztekus izmeklēšanas tiesneša pienākumu pildīšanai, neskata krimināllietas.³⁵ No iepriekš minētajiem likumiem nav izsecināms konkrēts aizliegums, ka tiesnesis, kas uz laiku pilda izmeklēšanas tiesneša funkcijas, nedrīkstētu skatīt civillietas.

Šāds aizliegums skatīt krimināllietas, kurās tiesnesis darbojies kā izmeklēšanas tiesnesis, sastopams arī Francijas Kriminālprocesuālajā regulējumā, taču no tā neizriet, ka izmeklēšanas tiesnesim pilnībā liegta krimināllietu skatīšana.

---

³⁴ [b.a.] *Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem*. 2010, 13.lpp.

³⁵ Par tiesu varu: LV Likums. Pieņemts 15.12.1992. [15.03.2019. red.].

Autoresprāt, kategoriskais aizliegums skatīt krimināllietas izmeklēšanas tiesneša pienākumu pildīšanas laikā, kas izriet no likuma „Par tiesu varu”, ir pārāk ierobežojošs un būtu atceļams, jo tādā veidā (kaut vai nedaudz) mazinātos tiesnešu noslogotība konkrētajās tiesās un uzlabotos tiesu darba efektivitāte. Nebūtu pamats uzskatīt, ka tiesnesis, kas pilda izmeklēšanas tiesneša pienākumus, nespētu objektīvi un taisnīgi skatīt krimināllietas, kurās viņš nav darbojies kā cilvēktiesību ierobežošanas kontroles mehānisms.

1.4. Vispārējs izmeklēšanas tiesneša pilnvaru apskats

Kā jau iepriekš noskaidrots, izmeklēšanas tiesnesis atbild par cilvēktiesību ievērošanu kriminālprocesa ietvaros, veic kontroli pār pamattiesību ierobežojumiem. Autore šī pētījuma ietvaros izvēlējusies padziļinātāk iepazīties ar izmeklēšanas tiesneša nozīmi izmeklēšanas darbību veikšanā un procesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanā, taču nedrīkst nepieminēt arī citas izmeklēšanas tiesneša pilnvaras šī procesa ietvaros.

KPL 85. pants paredz personas tiesības tikt **atbrīvotai no samaksas par aizstāvja palīdzību**. Persona no samaksas par aizstāvja palīdzību var tikt atbrīvota, ja tā ir maznodrošināta, un šī jautājuma izlemšana pirmstiesas procesa laikā ir izmeklēšanas tiesneša kompetence. KPL 86. pantā uzskaitīti aizstāvja, kas kriminālprocesā ir advokāts, pienākumi un tiesības.

Jebkurai personai ir tiesības uz aizstāvi, un pirmsšķietami var likties, ka šo tiesību ierobežošana nav iespējama. Taču likumdevējs paredzējis situāciju, ka aizstāvis savas tiesības var izmantot tādā veidā, lai novilcinātu procesu vai apzināti tās pārkāpt, šādā gadījumā nosakot, ka izmeklēšanas tiesnesis, pēc procesa virzītāja ierosinājuma un pastāvot konkrētām ziņām par šo faktu esamību, var **ierobežot tikšanās ilgumu** vai noteikt, ka tikšanās norisinās apstākļos, kas izslēdz rakstveida materiālu vai citu priekšmetu nodošanu aizstāvamai personai. Par šāda lēmuma pieņemšanu izmeklēšanas tiesnesis paziņo Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijai.

KPL 121. pants uzskaita **kriminālprocesuāli aizsargātos profesionālos noslēpumus**, nosakot īpašus gadījumus un situācijas, kurām iestājoties un lai veiktu tālākas darbības, nepieciešama izmeklēšanas tiesneša piekrišana. Šī panta trešā daļa nosaka, ka izmeklēšanas tiesneša atļauja obligāti nepieciešama, lai veiktu slepenu un sevišķi slepenu valsts noslēpumu saturošu dokumentu apskati un izņemšanu, lai arī no KPL 10. nodaļas izriet, ka izņemšanas un apskates (ja tā neskar publiski neaizskaramas teritorijas un telpas) veikšanai izmeklēšanas tiesneša lēmums nav nepieciešams. KPL aizsargā neatvērtu testamentu, nosakot, ka tā apskatei, izņemšanai

un šo testamentu apstiprinājušās personas pratināšanai par to, obligāti nepieciešama izmeklēšanas tiesneša atļauja, kā arī noteikts, ka izmeklēšanas tiesneša piekrišana nepieciešama, lai nopratinātu darbinieku un personu, kas procesa virzītāja vai izmeklēšanas iestādes uzdevumā veic speciālās izmeklēšanas darbības, ja šī persona nevēlās sniegt liecības.

Likumdevējs šo personu pratināšanu izdalījis nodaļā „Kriminālprocesuālā imunitāte”, nevis izvēlējies iekļaut to nodaļā pie izmeklēšanas darbībām kā īpašu pratināšanas veidu, jo vispārēji personas pratināšanu veic bez izmeklēšanas tiesneša atļaujas.

Izmeklēšanas tiesnesis ir kompetents izskatīt iesniegumus par **nokavēta procesuāla termiņa atjaunošanu** (KPL 317.p), kas saistīti ar viņa paša kompetencē esošu lēmumu pieņemšanu.³⁶ Izskatot konkrēto iesniegumu, izmeklēšanas tiesnesis pieņem lēmumu par nokavētā termiņa atjaunošanu vai atsakās atjaunot nokavēto termiņu, pieņemtajam lēmumam jābūt motivētam un tas nekavējoties jāpaziņo iesnieguma iesniedzējam.³⁷

Jau iepriekš šajā pētījumā ieskicētais **mantas aresta** institūts, kas kā jebkurš cits personas tiesību un likumīgu interešu ierobežojošs līdzeklis, būtiski aizskar starptautiski atzītās cilvēktiesības.³⁸ KPL 361. pantā likumdevējs noteicis, ka arests mantai uzliedzams ar procesa virzītāja lēmumu, kuru pirmstiesas procesā apstiprina izmeklēšanas tiesnesis, neizslēdzot iespēju, ka mantas aresta uzlikšana var notikt neatliekamības kārtībā. Šādā situācijā arestu mantai uzliek procesa virzītājs, taču ne vēlāk kā nākamajā dienā par to paziņo izmeklēšanas tiesnesim. Procesā virzītājs izmeklēšanas tiesnesim uzrāda protokolu un citus materiālus, kas pamato aresta nepieciešamību un neatliekamību.³⁹ Ja izmeklēšanas tiesnesis lēmumu par aresta uzlikšanu mantai neapstiprina, tad arests, kas uzlikts mantai, nekavējoties jānoņem.⁴⁰

KPL 389. pants nosaka **termiņus personas tiesību ierobežošanai pirmstiesas kriminālprocesā**. Šī panta pirmajā daļā uzskaitīti termiņi par dažādu smagumu noziedzīgiem nodarījumiem, kādos kriminālprocess pret konkrēto personu jāizbeidz vai jāatceļ visi drošības līdzekļi, kā arī jāatceļ mantai uzliktais arests.

Likumdevējs devis izmeklēšanas tiesnesim ekskluzīvu kompetenci šo termiņu pagarināšanai, ja procesa virzītājs nav pieļāvis vilcināšanos vai procesa ātrāka pabeigšana nav bijusi iespējama tā īpašas sarežģītības dēļ, kā arī pagarināt personai tiesību ierobežošanas termiņus (atbilstoši piesaistībā esošajam noziegumam), ja vienā kriminālprocesā persona tiek turēta aizdomās vai

³⁶ [b.a.] *Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem*, 40.lpp.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Berezins A. Aresta uzlikšana mantai kriminālprocesā: mērķi, pamats un iemesli. *Jurista Vārds*, 2014., Nr. 3.

³⁹ [b.a.] *Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem*. 2010, 41.lpp.

⁴⁰ *Ibid.*

apsūdzēta par noziedzīgu nodarījumu, kas ir piesaistībā ar tai pašā kriminālprocesā izmeklējamu citas personas izdarītu smagāku noziegumu.

Atbilstoši KPL 599. pantam, ja pret personu uzsākts process medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, izmeklēšanas tiesnesis, pēc procesa virzītāja ierosinājuma, lemj par šīs **personas ievietošanu psihiatriskajā slimnīcā** uz laiku līdz sešiem mēnešiem, ja konkrēta persona savas saslimšanas dēļ ir bīstama sabiedrībai. Izmeklēšanas tiesnesis termiņu personas ievietošanai psihiatriskajā slimnīcā var pagarināt vēl par sešiem mēnešiem vienā pagarinājumā, ja persona, kas ievietota slimnīcā, savas saslimšanas dēļ vēl arvien ir bīstama sabiedrībai. Šis lēmums tiek pieņemts, kamēr tiesa pieņem lēmumu par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu. Procesā virzītāja ierosinājuma izskatīšana, lemšana par ievietošanu un sūdzību par ievietošanu psihiatriskajā slimnīcā izskatīšana notiek tādā pašā kārtībā kā lemjot par drošības līdzekļu, kas saistīti ar brīvības atņemšanu, piemērošanu.

2. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA LOMA PROCESUĀLO PIESPIEDU LĪDZEKĻU PIEMĒROŠANĀ

2.1. Procesuālie piespiedu līdzekļi kriminālprocesā

Kā jau darbā iepriekš noskaidrots, kriminālprocess ir procesuālo darbību kopums, kura mērķis ir taisnīgs krimināltiesisko attiecību noregulējums. Kriminālprocesa likumā noteikta kārtība, kā efektīvi nodrošināt Krimināllikuma normu piemērošanu.

Veicot noziedzīga nodarījuma izmeklēšanu, vācot pierādījumus, izpildot izmeklēšanas darbības un pildot citus procesuālos pienākumus noziedzīga nodarījuma atklāšanas gaitā, procesa virzītājs var saskarties ar dažādiem šķēršļiem, kas var liegt vai apgrūtināt turpmāku noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanu un noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas saukšanu pie atbildības.

Šķēršļi, ar ko procesa virzītāji var saskarties veicot izmeklēšanu var būt gan no cilvēka darbībām neatkarīgi, piemēram, dabas stihijas, elektroenerģijas pārrāvumi, gan saistīti ar personu pret darbību kriminālprocesuālo pienākumu un uzdevumu pildīšanai. Tādēļ, lai nodrošinātu kriminālprocesa uzdevumu veiksmīgu īstenošanu un tā mērķu sasniegšanu, likumdevējs kriminālprocesa likumā ietvēris procesuālos piespiedu līdzekļus.

Profesors Arturs Liede savā grāmatā „Latvijas PSR Kriminālprocess un tiesu pierādījumi” izsakās, ka procesuālie piespiedu līdzekļi ir viens no valsts piespiedu līdzekļu veidiem.⁴¹ Šī darba autore uzskata, ka procesuālie piespiedu līdzekļi ir sava veida aizsargmehānisms valstij, kā nepieļaut, aizkavēt personu pret darbību noziedzīgu nodarījumu atklāšanā, tādā veidā aizsargājot sabiedrības intereses un realizējot taisnīgu Krimināllikuma normu piemērošanu.

Profesore Ārija Meikališa grāmatā „Kriminālprocesa tiesības” norāda, ka pirmstiesas izmeklēšanas laikā piespiedu līdzekļi nav nekas cits kā procesuāli nosacījumi noziegumu atklāšanas un izmeklēšanas nodrošināšanai. Procesuālo piespiedu līdzekļu juridiskā daba izpaužas apstākļi, ka procesuālie piespiedu līdzekļi nav krimināltiesiska sankcija, kas saistīta ar personas atzīšanu par vainīgu izdarītajā noziegumā.⁴²

Kriminālprocesa likumā šī brīža aktuālajā redakcijā kriminālprocesuālie piespiedu līdzekļi regulēti 3. sadaļā. KPL 241. panta pirmā daļa skaidri nosaka, ka procesuālā piespiedu līdzekļa piemērošanas pamats ir personas pret darbība kriminālprocesa mērķa sasniegšanai konkrētajā

⁴¹ Liede, A. Latvijas PSR Kriminālprocess (vispārīgā daļa) un tiesu pierādījumi. 1970. gadā izdevniecībā „Zvaigzne” publicētās grāmatas faksimilizdevums, papildināts ar zvērināta advokāta Vara Klotiņa priekšvārdu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2010. 192. lpp.

⁴² Meikališa, Ā. Kriminālprocesa tiesības. Vispārīgā daļa. 1. grāmata. Rīga: RaKa, 2000. 435.lpp.

procesā vai atsevišķas procesuālās darbības veikšanai, savu procesuālo pienākumu nepildīšana vai nepienācīga pildīšana.

Likumdevējs Kriminālprocesa likumā paredzējis īpašus procesuālos piespiedu līdzekļus-drošības līdzekļus, kas piemērojami tikai personām ar noteiktu kriminālprocesuālo statusu. KPL 241. panta otra daļa regulē to, ka drošības līdzekli kā procesuālo piespiedu līdzekli piemēro aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, ja ir pamats uzskatīt, ka attiecīgā persona turpinās noziedzīgas darbības, traucēs pirmstiesas kriminālprocesu vai tiesu, vai izvairīsies no šā procesa vai tiesas.

KPL izšķir šādus procesuālos piespiedu līdzekļus: aizturēšana, ievietošana ārstniecības iestādē ekspertīzes izdarīšanai, piespiedu atvešana un drošības līdzeklis, kas, jau kā iepriekš noskaidrots, piemērojams tikai aizdomās turētajam vai apsūdzētajam.

Likumā uzskaitīto drošības līdzekļu apjoms ir salīdzinoši plašs. KPL 243. pants izdala šādus drošības līdzekļus: dzīvesvietas maiņas paziņošana, pieteikšanās noteikta laikā policijas iestādē, aizliegums tuvoties noteiktai personai vai vietai, noteiktas nodarbošanās aizliegums, aizliegums izbraukt no valsts, uzturēšanās noteiktā vietā, personiskais galvojums, drošības nauda, nodošana policijas uzraudzībā, mājās arests, apcietinājums.

Nepilngadīgajam kā drošības līdzekli var piemērot arī nodošanu vecāku vai aizbildņu pārraudzībā, ievietošanu sociālās korekcijas izglītības iestādē. Karavīram kā drošības līdzekli var piemērot arī nodošanu vienības komandiera (priekšnieka) pārraudzībā.

Procesuālie piespiedu līdzekļi ierobežo personas pamattiesības, līdz ar to, nepieciešama to piemērošanas īpaša kārtība, motivēta un pamatota attiecīgā piespiedu līdzekļa izvēlēšanās un uzraudzība pār to piemērošanu. Kā jau iepriekš darbā izklāstīts, uzraudzību pār cilvēktiesību ievērošanu kriminālprocesa ietvaros veic izmeklēšanas tiesnesis.

Likumdevējs KPL ir skaidri uzsvēris, ka procesa virzītājs izvēlās procesuālo piespiedu līdzekli tā, lai pēc iespējas mazāk aizskartu personas pamattiesības un ievērojot samērīgumu, obligāti ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma raksturu un kaitīgumu, aizdomās turētā vai apsūdzētā personību, viņa ģimenes stāvokli, veselību un citus apstākļus.

KPL 245. pants nosaka, ka procesuālo piespiedu līdzekli piemēro procesa virzītājs vai izmeklēšanas tiesnesis ar motivētu rakstveida lēmumu.

Autore uzsver, ka šī darba galvenais mērķis ir izpētīt izmeklēšanas tiesneša institūtu kriminālprocesā, tādēļ tālākajās šīs nodaļas apakšnodaļās tiks apskatīta tieši izmeklēšanas tiesneša loma piespiedu procesuālo līdzekļu piemērošanā, grozīšanā un atcelšanā, mazāk pievēršoties konkrētu procesuālo piespiedu līdzekļu padziļinātai skaidrošanai un izpētei.

2.2. Izmeklēšanas tiesnesis un ar brīvības atņemšanu saistītie procesuālie piespiedu līdzekļi

Ar brīvības atņemšanu saistīto procesuālo piespiedu līdzekļu būtība ir personas brīvības atņemšana uz likumā noteiktu laiku un likumā paredzētajā kārtībā. Šie procesuālie piespiedu līdzekļi dziļi skar personas, kurai tie tiek piemēroti, privāto dzīvi un vienu no personas pamattiesībām- pārvietošanās brīvību.⁴³

KPL noteiktie ar brīvības atņemšanu saistītie procesuālie piespiedu līdzekļi ir aizturēšana, apcietinājums, mājas arests, ievietošana ārstniecības iestādē ekspertīzes izdarīšanai un nepilngadīgā ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē.

Kriminālprocesa likums izvirza noteikumu procesa virzītājam pirms lemšanas par tāda procesuālā piespiedu līdzekļa, kas saistīts ar brīvības atņemšanu, piemērošanas, izsniegt personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tā ierosinājuma kopiju, kurā pamatota drošības līdzekļa izvēle. Ja persona, kurai tiek piemērots ar brīvības atņemšanu saistīts drošības līdzeklis, nesaņem pietiekami pilnīgu un precīzu informāciju par tā piemērošanu, pēc Eiropas Cilvēktiesību tiesas nostājas uzskatāms, ka personai tiek likts šķērslis efektīvai aizstāvībai.⁴⁴

Ar brīvības atņemšanu saistīto procesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanā izmeklēšanas tiesnesim ir pilnvaras lemt par piespiedu līdzekļa piemērošanu, likumā noteiktajos gadījumos lemt par to drošības līdzekļu grozīšanu vai atcelšanu, kuri piemēroti ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu un likumā paredzētajos gadījumos izskatīt sūdzības par procesa virzītāja piemēroto drošības līdzekli.

⁴³ Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanas mehānisms kriminālprocesā. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 442. lpp.

⁴⁴ Meikališa Ā. Piespiedu pasākumi kriminālprocesā-izpratne, nepieciešamība un piemērošanas robežas. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015. 393.lpp.

Pirmās instances tiesā līdz lietas iztiesāšanas uzsākšanai izmeklēšanas tiesnesim ir pienākums lemt par apsūdzētā pieteikumu attiecībā uz drošības līdzekļu grozīšanu vai atcelšanu un prokurora ierosinājumu attiecībā uz drošības līdzekļa izraudzīšanu vai grozīšanu. Šī izmeklēšanas tiesneša tiesība, laika posmā, kad lieta atrodas tiesā, bet tās iztiesāšana vēl nav uzsākta, vienlīdz attiecināma gan uz drošības līdzekļiem, kas saistīti ar brīvības atņemšanu, gan uz drošības līdzekļiem, kas nav saistīti ar brīvības atņemšanu⁴⁵, jo *prima facie* saprotams, ka šīs amatpersonas pilnvaras attiecināmas uz abu veidu procesuālajiem piespiedu līdzekļiem.

2.2.1. Aizturēšana

Kriminālprocesa likuma pantos, kuri reglamentē kārtību kādā veicama personas aizturēšana, ir īpaši uzsvērts, ka izmeklēšanas tiesneša lēmums par šī procesuālā piespiedu līdzekļa piemērošanu nav nepieciešams. Lai izprastu, kādēļ likumdevējs paredzējis, ka, veicot aizturēšanu nepastāv nepieciešamība pēc izmeklēšanas tiesneša atļaujas, īsumā jāiepazīstas ar aizturēšanas būtību.

Personu var aizturēt tikai tad, ja ir pamats pieņēmumam par tāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, par kuru var piemērot brīvības atņemšanas sodu, un ja pastāv kāds no likumā minētajiem nosacījumiem: 1) personu aiztur, ja tā pārsteigta tieši noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī, tūlīt pēc tam vai bēgot no nodarījuma vietas, t.i., persona tiek „pieķerta”;

2) personu ir pamats aizturēt, ja uz to kā nozieguma izdarītāju norāda cietušais vai kāda cita persona; 3) pie personas pašas vai tās lietošanā esošajās telpās vai citos objektos atrastas acīmredzamas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas pēdas vai 4) notikuma vietā atrastas konkrētās personas atstātās pēdas.

Kriminālprocesa likums paredz arī personas aizturēšanu par noziedzīgu nodarījumu, kuram krimināllikumā kā sankcija nav paredzēta brīvības atņemšana. Darba apjoma ekonomijas nolūkos autore izvēlās sīkāk šī aizturēšanas modeļa izpēti neveikt.

---

⁴⁵ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesa dalībnieki //Rakstu kopas „Pārmaiņu laiks kriminālprocesā” 3. raksts. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 80. lpp.

No iepriekš minētā secināms, ka aizturēšana ir momentāla reakcija uz notiekošo, rīcība, kas nedod iespēju nogaidīt, jo pastāv risks, ka iespējami vainojamā persona var aizbēgt un tādejādi izvairīties no soda. Professore K. Strada- Rozenberga aizturēšanu definē kā īslaicīgu, preventīvu brīvības atņemšanu.⁴⁶

KPL noteiktais maksimālais aizturēšanas termiņš ir 48 stundas, kā arī uzstādīts kategorisks aizliegums personu viena kriminālprocesa ietvaros aizturēt vairāk nekā vienu reizi. Neievērojot noteikto aizturēšanas termiņu, personai tiek atņemta brīvība nelikumīgā veidā, kā rezultātā tiek pārkāptas personas tiesības uz personisko brīvību.⁴⁷

Eiropas Cilvēktiesību konvencijas⁴⁸ 5. panta trešajā punktā noteikta prasība pēc nekavējošas aizturētas personas nogādāšanas pie izmeklēšanas tiesneša. Aizturētā persona pie izmeklēšanas tiesneša jānogādā, cik drīz tas vien ir iespējams, nevis bez faktiskas nepieciešamības un tiesiska pamatojuma, nogaidot līdz pēdējam termiņa brīdim – 48 stundu notecējumam.⁴⁹

Procesa virzītājam nekavējoties, bet ne vēlāk kā 48 stundu laikā jālemj par aizturētās personas atzīšanu par aizdomās turēto vai apsūdzēto un par drošības līdzekļa piemērošanu. KPL noteikts, ka persona no aizturēšanas nekavējoties jāatbrīvo, ja izmeklēšanas tiesnesis nav lēmis par cita ar brīvības atņemšanu saistīta piespiedu līdzekļa piemērošanu.

Gadījumā, ja aizturētā persona tiek atzīta par aizdomās turēto vai apsūdzēto, lai nodrošinātu konkrētās personas nogādāšanu pie prokurora vai uz tiesu procesa pabeigšanai, personu iespējams turēt īslaicīgās aizturēšanas vietā, nepārkāpjot 48 stundu ierobežojumu no faktiskās aizturēšanas brīža.

No visa iepriekš minētā secināms, ka attiecībā uz aizturēšanu, izmeklēšanas tiesnesis 48 stundu laikā no faktiskā aizturēšanas brīža, lemj par personai, kas aizturēšanas laikā atzīta par aizdomās turēto vai apsūdzēto, piemērojamo drošības līdzekli, kas saistīts ar brīvības atņemšanu. Personai, kas nav atzīta ne par aizdomās turēto, ne par apsūdzēto, ir tiesības sūdzēties par procesa virzītāja rīcību, aizturēšanas pamatotību un likumību.

---

⁴⁶ Strada- Rozenberga K. Kriminālprocesuālās aizturēšanas kā kriminālprocesuālā piespiedu līdzekļa būtība-nacionālie un starptautiskie aspekti. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 502. lpp.

⁴⁷ Feldhūne G., Kučš A., Skujeniece V. Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 2004. 35.lpp.

⁴⁸ *Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija*. Parakstīta Romā 04.11.1950. [02.04.2019. red.];

⁴⁹ Strada-Rozenberga K. Aizturēšanas kriminālprocesuālā būtība un izpausme. Jurista Vārds, 2006, nr. 17. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/133570-aizturesanas-kriminalprocesuala-butiba-un-izpauzme/> [aplūkots: 02.04.2019.].

2.2.2. Apcietinājums

Apcietinājums ir procesuāls piespiedu līdzeklis, kas būtiski ierobežo personas tiesības uz brīvību, līdz ar to, ievērojot kriminālprocesā noteiktos principus, par šāda piespiedu līdzekļa piemērošanu obligāti jālemj izmeklēšanas tiesnesim, kas, kā jau iepriekš skaidrots, kontrolē cilvēktiesību ievērošanu kriminālprocesā, atšķirībā no iepriekš skaidrotā piespiedu līdzekļa.

Apcietinājuma piemērošana pieļaujama tikai katrā atsevišķā gadījumā individuāli izvērtējot konkrētās personas tiesības uz brīvību, no vienas puses, un valsts intereses sabiedriskās drošības garantēšanā, no otras.⁵⁰

Izmeklēšanas tiesnesis ir tiesīgs lemt par apcietinājuma piemērošanu konkrētā kriminālprocesa pirmstiesas stadijā, kā arī līdz iztiesāšanas uzsākšanai pirmās instances tiesā. Apcietinājums ir drošības līdzeklis, kas piemērojams tikai personām, kurām ir aizdomās turētā vai apsūdzētā statuss attiecīgajā kriminālprocesā.

No KPL 274. panta secināms, ka izmeklēšanas tiesnesis apcietinājumu piemēro izvērtējot procesa virzītāja (izmeklētāja vai prokurora) ierosinājumu, uzklusot attiecīgās personas viedokli, izskatot lietas materiālus un izvērtējot apcietinājuma iemeslus un pamatu. Hipotētiskas atziņas, ka aizdomās turētais vai apsūdzētais var traucēt kriminālprocesa norisi, izvairīties no tā vai turpināt noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu, ja nav konstatēti fakti, kas šos pieņēmumus apstiprina, nav atzīstamas par apcietinājuma piemērošanas pamatojumu.⁵¹

Jautājums par apcietinājuma piemērošanu tiek izskatīts slēgtā tiesas sēdē, kurā tiek izskatīts procesa virzītāja ierosinājums un uzklusīts konkrētās personas viedoklis.⁵² Izmeklēšanas tiesnesis, izskatot ierosinājumu par apcietinājuma piemērošanu, var pieņemt lēmumu atteikt apcietinājuma piemērošanu, atteikt piemērošanu, bet piemērot citu drošības līdzekli – mājas arestu, atteikt apcietinājuma piemērošanu, un attiecībā uz nepilngadīgo, pieņemt lēmumu par personas ievietošanu sociālās korekcijas izglītības iestādē, piemērot apcietinājumu, piemērot apcietinājumu un noteikt personas meklēšanu.

---

⁵⁰ Krauss D., Pastile J.K., Rusanovs E. Priekšvārds grāmatai Strasbūras tiesu prakse apcietinājuma piemērošanā. Spriedumu fragmentu izlase. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004. 7.lpp.

⁵¹ Judins A. Apcietinājums Latvijas Kriminālprocesā, 2011. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1861/original/Apcietinajums_kronberga_judins.pdf?1337864024 [aplūkots: 23.04.2019.].

⁵² Meikališa Ā. Apcietinājuma tiesiskās reglamentācijas reforma. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 535. lpp.

Savu lēmumu par apcietinājuma piemērošanu vai cita drošības līdzekļa izvēli izmeklēšanas tiesnesis pamato ar konkrētiem, uz lietas materiāliem balstītiem apsvērumiem. Ja izmeklēšanas tiesnesis nepiekrīt procesa virzītāja ierosinājumam par apcietinājuma piemērošanu, tas lēmumā norāda atteikuma motīvus.

Saskaņā ar KPL 60.² pantu personai, kurai tiek piemērots ar brīvības atņemšanu saistīts drošības līdzeklis, ir tiesības iepazīties ar tiem lietas materiāliem, ar kuriem pamatots ierosinājums piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli, ciktāl šāda piekļuve neapdraud citu personu pamattiesības, sabiedrības intereses un netraucē kriminālprocesa mērķa sasniegšanu.

Arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 5. pants paredz personai tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, kas tieši attiecas uz konkrētā drošības līdzekļa piemērošanas nepieciešamību. Šādu tiesību nenodrošināšana liedz personai realizēt savas tiesības uz aizstāvību kriminālprocesā.

Iepazīstoties ar ECT nolēmumiem, redzams, ka attiecībā pret Latviju par Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 5. panta pārkāpumiem personas vēršas samērā bieži.⁵³ Autore uzsver, ka tas nav absolūts pamats uzskatīt, ka pārkāpumi praksē reāli notiek, jo persona, kas vēršas tiesā, aizsargā savas subjektīvās tiesības un tai ir savs viedoklis par to, vai viņas tiesības ir pārkāptas, taču nenoliedz, ka šie fakti būtu ignorējami.

Lai novērstu šādus personas tiesību aizskārumu un izvairītos no iespējamām tiesvedībām pret Latvijas Republiku Eiropas Cilvēktiesību tiesā, autore kā vienu no iespējamajiem variantiem šīs situācijas risinājumam izvirza priekšlikumu pastiprinātai kontrolei pār ierosinājumu par apcietinājuma piemērošanu. Tas varētu izpausties situācijā, kad procesa virzītājs vēršas pie izmeklēšanas tiesneša ar ierosinājumu par apcietinājuma piemērošanu, tas uzrāda izmeklēšanas tiesnesim procesuāli nostiprinātu dokumentu ar aizdomās turēta, apsūdzētā vai viņa aizstāvja parakstu, kas apliecina, ka personai, attiecībā pret kuru tiks piemērots drošības līdzeklis, ir bijusi iespēja iepazīties ar lietas materiāliem. Gadījumā, ja procesa virzītājs neuzrāda iepriekš minēto dokumentu, izmeklēšanas tiesnesis šo ierosinājumu nepieņem, tādējādi nodrošinot, ka personas tiesības uz aizstāvību netiek pārkāptas. Autore uzskata, ka šī jautājuma problemātika būtu apskatāma plašākā pētījumā, kurā tiktu apsvērti visi iespējamie varianti situācijas risināšanai.

---

⁵³ Skat.: ECT 03.11.2015. spriedums lietā Miķelsons pret Latviju (iesnieguma Nr. 46413/10); ECT 24.07.2014. spriedums lietā Čalovskis pret Latviju (iesnieguma Nr. 22205/13); ECT ierosina lietu pēc Sprūda un Durevska prasības par apsūdzības materiālu nepietiekamu pieejamību. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/ect-ierosina-lietu-pec-spruda-un-durevska-prasibas-par-apsudzibas-materialu-nepietiekamu-pieejamibu.a299493/> [aplūkots: 03.05.2019.].

Pēc procesa virzītāja ierosinājuma, izmeklēšanas tiesnesis var lemt par papildu ierobežojumu uzlikšanu apcietinājumā esošajai personai, nosakot tikšanās un sazināšanās ierobežojumus, taču pirms tam uzklausot apcietinātā viedokli kā arī ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma raksturu un apcietināšanas iemeslus.

KPL izmeklēšanas tiesnesim paredzējis iespēju aizstāt apcietinājumu ar citu drošības līdzekli – drošības naudu. Ja izmeklēšanas tiesnesis konstatē, ka pastāv pamats apcietinājuma piemērošanai, bet pastāv arī apstākļi, kas dod iespēju piemērot drošības naudu un tas vienlaicīgi tiek lūgts no personas, kura īsteno aizstāvību, tad izmeklēšanas tiesnesis var noteikt apcietinājuma termiņu uz vienu mēnesi, nosakot, ka apcietinājumu var atcelt, ja šajā termiņā tiek samaksāta tiesneša noteiktā drošības nauda. Persona, kas samaksājusi drošības naudu noteiktajā termiņā un uzrādījusi izmeklēšanas tiesnesim attiecīgos dokumentus un apliecinājumus par naudas izcelsmi, nekavējoties atbrīvojama no apcietinājuma. Ja persona neizmanto iespēju samaksāt drošības naudu mēneša laikā, atkārtots jautājums par apcietinājuma piemērošanu personai tiek lemts saskaņā ar vispārējiem noteikumiem par apcietinājuma piemērošanu.⁵⁴

Attiecībā uz apcietinājuma termiņiem, KPL noteicis tiem ierobežojumus atkarībā no noziedzīga nodarījuma smaguma par kura izdarīšanu persona tiek turēta aizdomās. Likumdevējs nav noteicis minimālos apcietinājuma termiņus, bet gan konkretizējis maksimāli iespējamus termiņus viena kriminālprocesa laikā.

KPL 277. pants paredz iespēju izmeklēšanas tiesnesim termiņus pagarināt, ja procesa virzītājs nav pieļāvis neattaisnotu vilcināšanos, ja persona, kura īsteno aizstāvību tīši vilcinājusi procesa norisi vai ja procesa ātrāka pabeigšana nav bijusi iespējama tā īpašas sarežģītības dēļ. Termiņa pagarināšanas pamati un pagarinājuma apmēri atkarīgi no noziedzīgā nodarījuma smaguma, par kura izdarīšanu persona tiek turēta aizdomās.

Kontroles veikšana pār apcietinājuma piemērošanu ir izmeklēšanas tiesneša pienākums katrā kriminālprocesā. KPL dod tiesības apcietinātajai personai, tās pārstāvim vai aizstāvim jebkurā laikā, bet līdz lietas iztiesāšanas pirmajā instancē sākumam, iesniegt izmeklēšanas tiesnesim pieteikumu par apcietinājuma turpmākas nepieciešamības izvērtēšanu.

Ja kopš pēdējā pieteikuma, ko iesniedzis pieteicējs, nav pagājuši vismaz divi mēneši un pieteikums nav pamatots ar ziņām par faktiem, kas nebija zināmi lemjot par apcietinājuma piemērošanu vai iepriekšējā pieteikuma izskatīšanas laikā, izmeklēšanas tiesnesis pieteikumu var noraidīt. Gadījumā, ja persona, kurai piemērots apcietinājums, tās pārstāvis vai aizstāvis divu

---

⁵⁴ [b.a.] *Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem*. 2010, 19.lpp.

mēnešu laikā par piemērotā apcietinājuma turpmākas piemērošanas nepieciešamības izvērtēšanu nav iesniedzis pieteikumu, tad izvērtēšanas pienākums gulstas uz izmeklēšanas tiesnesi.

Izmeklēšanas tiesnesis pieteikumu par apcietinājuma turpmākas piemērošanas nepieciešamību izskata, un pieņem lēmumu KPL noteiktajā kārtībā, jeb- tādā pašā kārtībā, kā lemjot par apcietinājuma piemērošanu⁵⁵- slēgta tiesas sēdē, klātesot attiecīgajām personām.

Apkopojot visu iepriekš minēto, secināms, ka pirmstiesas kriminālprocesā un līdz lietas iztiesāšanas sākumam pirmās instances tiesā izmeklēšanas tiesnesis ir galvenā amatpersona, kas tiesīga lemt par apcietinājuma piemērošanu, tā grozīšanu un atcelšanu, tāda veidā veicot kontroli pār piemēroto drošības līdzekli, apcietinājuma aizstāšanu ar citu drošības līdzekli, kā arī tiesīga lemt par apcietinājuma termiņa pagarināšanu, nepārsniedzot KPL noteiktos ierobežojumus.

2.2.3. Citi ar brīvības atņemšanu saistītie procesuālie piespiedu līdzekļi

Kā piespiedu procesuālo līdzekli Latvijas kriminālprocesuālais regulējums paredz arī **mājas arestu**, kas ir personas brīvības atņemšana, ko pirmstiesas kriminālprocesā vai līdz lietas iztiesāšanas sākumam pirmajā instancē ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu var piemērot aizdomās turētajam vai apsūdzētajam. Mājas arestu personai piemēro, ja ir pamats personas apcietinājuma piemērošanai, bet pastāv īpaši apstākļi, kādēļ personu nav vēlams vai nav iespējams turēt apcietinājumā.

KPL nosaka, ka mājas arestu piemēro, sūdzības par tā piemērošanu izskata un kontroli par tā piemērošanu veic tādā pašā kārtībā ka par apcietinājumu. Līdz ar to secināms, ka izmeklēšanas tiesnesis, lemjot par šī drošības līdzekļa piemērošanu, izvērtē procesa virzītāja ierosinājumu, uzklauša konkrēto personu un ņem vērā noziedzīgā nodarījuma raksturu, drošības līdzekļa piemērošanas iemeslus un īpašos apstākļus jeb iemeslus, kas izslēdz iespēju piemērot apcietinājumu.⁵⁶

Sava lēmumā, kurā tiek lemts par mājas aresta piemērošanu, izmeklēšanas tiesnesis nosaka adresi, kurā personai jāuzturas mājas aresta laikā, tikšanās un sazināšanās ierobežojumus, neierobežojot tikšanos ar aizstāvi un attiecīgajā adresē dzīvojošajiem, korespondences un sarunu kontroli, ka arī apsardzes nepieciešamību.

---

⁵⁵ [b.a.] *Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem*. 2010, 20.lpp.

⁵⁶ *Ibid.* 22.lpp.

Kā jau iepriekš minēts, mājas aresta piemērošanai un kontrolei piemērojami tie paši noteikumi, kas attiecināmi uz apcietinājumu kriminālprocesā. Līdz ar to izmeklēšanas tiesnesis arī ir tiesīgs pagarināt mājas aresta termiņus, ja iestājas konkrētie KPL minētie apstākļi un situācijas, nepārsniedzot likumā noteiktos maksimālos termiņus.

Aizdomās turēto vai apsūdzēto, ka arī personu, attiecībā uz kuru uzsākts process medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, var **piespiedu kārtā ievietot ārstniecības iestādē ekspertīzes izdarīšanai**, ja lietai nozīmīgu jautājumu atrisināšanai tiesmedicīniskajā vai tiesu psihiatriskajā ekspertīzē nepieciešamie pētījumi izdarāmi tikai ārstnieciskā stacionāra apstākļos.

Par personas ievietošanu ārstniecības iestādē pirmstiesas procesā un līdz lietas iztiesāšanas sākumam pirmās instances tiesā lemj izmeklēšanas tiesnesis, ņemot vērā likumā noteikto priekšnoteikumu – lēmuma par ekspertīzes noteikšanu esamību. KPL nosaka, ka šī piespiedu procesuālā līdzekļa piemērošanu, sūdzību izskatīšanu un kontroli veic tādā pašā kārtībā kā par apcietinājumu.

Izdarāms secinājums, ka ievietošana ārstniecības iestādē ir piespiedu līdzeklis, kas pielīdzināms apcietinājumam, līdz ar to darba kvalitātes nolūkos autore izvēlās vēlreiz neuzskaitīt izmeklēšanas tiesneša pienākumus un tiesības šī piespiedu procesuālā līdzekļa piemērošanā, grozīšanā, kontrolē un atcelšanā.

KPL paredz procesuālo piespiedu līdzekli, kas piemērojams tikai aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, kurš ir nepilngadīgs. **Nepilngadīgā ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē** ir drošības līdzeklis, kas piemērojams ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ja konkrētais jautājums tiek skatīts pirmstiesas kriminālprocesā vai līdz lietas iztiesāšanas sākumam pirmās instances tiesā.

KPL nepilngadīgā ievietošanu sociālās korekcijas izglītības iestādē paredz gadījumos, ja aizdomās turēto vai apsūdzēto nepilngadīgo nav nepieciešams turēt apcietinājumā, bet pastāv šaubas, ka, atrodoties brīvībā, nepilngadīgais nepildīs savus procesuālos pienākumus un neizdarīs jaunus noziedzīgus nodarījumus. Likumdevējs šo drošības līdzekli pielīdzinājis apcietinājumam, līdz ar to, arī par šī drošības līdzekļa piemērošanu, grozīšanu, atcelšanu un termiņu pagarināšanu lemj izmeklēšanas tiesnesis, tāda pašā kārtībā, kā tas reglamentēts KPL pantos par apcietinājuma piemērošanu.

2.3. Izmeklēšanas tiesnesis un ar brīvības atņemšanu nesaistītie procesuālie piespiedu līdzekļi

Ar brīvības atņemšanu nesaistītie piespiedu procesuālie līdzekļi uzskaitīti KPL 14. nodaļā. Šo piespiedu līdzekļu skaits ir diezgan plašs: piespiedu atvešana, dzīvesvietas maiņas paziņošana, pieteikšanās noteiktā laikā policijas iestādē, aizliegums tuvoties noteiktai personai vai vietai, noteiktas nodarbošanās aizliegums, aizliegums izbraukt no valsts, uzturēšanās noteiktā vietā, drošības nauda, personisks galvojums, karavīra nodošana vienības komandiera pārraudzībā, nepilngadīgā nodošana vecāku vai aizbildņu pārraudzībā un nodošana policijas uzraudzībā.

Apzinot visus ar brīvības atņemšanu nesaistītos piespiedu līdzekļus, autore secina, ka pie šo piespiedu līdzekļu piemērošanas izmeklēšanas tiesneša lēmums nav nepieciešams, taču pastāv izņēmums attiecība uz grūtnieces vai akūti slimas personas piespiedu atvešanu: ja šo faktu ir apliecinājis ārsts un plānoto procesuālo darbību nav iespējams veikt personas atrašanās vietā, tad par šādu personu piespiedu atvešanu lemj izmeklēšanas tiesnesis.

Visus ar brīvības atņemšanu nesaistītos piespiedu procesuālos līdzekļus piemēro procesa virzītājs ar motivētu rakstveida lēmumu⁵⁷ (izņemot iepriekš minēto izņēmumu attiecība uz personām, kas atrodas īpašā fizioloģiskā stāvoklī, piespiedu atvešanu).

Autore atļaujās vēlreiz uzsvērt izmeklēšanas tiesneša lomu cilvēktiesību kontrolē kriminālprocesā, tādejādi attaisnojot un pamatojot likumdevēja rīcību piešķirot procesa virzītājam tiesības piemērot ar brīvības atņemšanu nesaistītos piespiedu līdzekļus bez izmeklēšanas tiesneša lēmuma. Uzskatāms, ka darbā augstāk uzskaitītie piespiedu līdzekļi būtiski neierobežo cilvēkam piemītošās pamattiesības, taču, autoresprāt, daži no minētajiem piespiedu līdzekļiem savā veidā var limitēt personas tiesībās uz brīvību, ja tās tiek tulkotas pēc iespējas plašāk kā, piemēram, nodošana policijas uzraudzībā.

Profesore Ā. Meikališa izteikusi priekšlikumu, ka ņemot vērā interešu aizskāruma nozīmīgumu, lēmums par drošības naudas noteikšanu pirmstiesas procesa stadijā būtu jāpieņem izmeklēšanas tiesnesim nevis procesa virzītājam.⁵⁸

Profesore šo priekšlikumu pamato ar to, ka šis ir piespiedu līdzeklis tūlīt pēc mājas aresta un apcietinājuma būtiski skar cilvēka personisko dzīvi.⁵⁹

⁵⁷ Judins A. Ar brīvības atņemšanu nesaistītie drošības līdzekļi. Rīga: SIA „Nordik”, 2008, 49. lpp.

⁵⁸ Meikališa Ā. Drošības nauda kā mantisks preventīvs piespiedu līdzeklis kriminālprocesā-atsevišķi piemērošanas problēmjautājumi. Grām.: Ārvalsts investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Latvijas Universitātes 74. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2016. 392.lpp.

⁵⁹ Meikališa Ā. Drošības līdzekļu kriminālprocesuālā reglamentācija Latvijas likumdošanā. Rīga: LPA, 1995. 75.lpp.

Darba autore augstāk minētajam viedoklim daļēji nepiekrīt. Autore atļaujās pievienoties izteiktajam viedoklim par drošības naudas būtiskumu attiecībā uz personas pamattiesībām, jo ne vien fiziskai personai, bet arī citiem tiesību subjektiem⁶⁰ piemīt Satversmes 105. pantā un starptautiska līmeņa tiesību aktos garantētās tiesības uz īpašumu, kuru aizsardzībai un īstenošanai ir liela nozīme personas eksistences nodrošināšanai.⁶¹ Satversmes 105. pants aizsargā ne vien Civillikumā regulētās īpašuma tiesības, bet arī citas tiesības un nemateriālus labumus ar ekonomisku vērtību.⁶² Skaidri saprotams, ka drošības nauda kā piespiedu līdzeklis ietekmē personas mantisko stāvokli, līdz ar to, skar personas tiesības uz īpašumu, jo nauda ir atvietoājama lieta un to nododot kā nodrošinājumu tā pāriet tās personas īpašumā, kuras faktiskajā varā tā atrodas.⁶³

Nepiekrītot tam, ka par drošības naudas piemērošanu būtu jālemj izmeklēšanas tiesnesim, autore atgādina par procesuālās ekonomijas principu kriminālprocesā, jo šāda pienākuma uzlikšana izmeklēšanas tiesnesim novilcinātu kriminālprocesu. Drošības naudas apmēru nosaka, ievērojot noziedzīga nodarījuma raksturu un ar to radīto kaitējumu, personas mantisko stāvokli, kā arī likumā paredzētā soda veidu un mēru⁶⁴. Autore uzskata, ka gadījumos, kad piemērojams drošības naudas apmērs nav tik liels, nebūtu lietderīgi nodod lēmuma pieņemšanu par šīs drošības naudas piemērošanu izmeklēšanas tiesnesim.

Līdz ar to, pamatojoties uz iepriekš minēto, autore izsaka priekšlikumu, ka KPL normas attiecībā uz drošības naudas piemērošanas pārsūdzēšanu (KPL 262.p.) būtu grozāmas, piešķirot personai, kam attiecīgais piespiedu līdzeklis piemērots, tiesības šo lēmumu pārsūdzēt pilnā apjomā izmeklēšanas tiesnesim, tādējādi paplašinot jau likumā minētās tiesības pārsūdzēt piemērotās drošības naudas apjomu, nevis paredzot, ka par drošības naudas piemērošanu visos gadījumos lemj izmeklēšanas tiesnesis.

KPL attiecīgajā nodaļā izmeklēšanas tiesneša jēdziens parādās pantā pie ar brīvības atņemšanu nesaistīto drošības līdzekļu piemērošanas lēmumu pārsūdzības. KPL 262. pantā dots konkrēts šīs grupas piespiedu līdzekļu uzskaitījums, kuru pārsūdzība ir iespējama. Likumdevējs

---

⁶⁰ Balodis K. Komentārs Satversmes 105. pantam. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. R. Baloža zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 467.lpp

⁶¹ Ibid. 459.lpp.

⁶² Ibid. 466.lpp

⁶³ Rozenfelds J. Lietu tiesības. 4. labotais, papildinātais izdevums. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011. 18.lpp.

⁶⁴ Ščerbinskis G. Drošības naudas apmēru nenosaka vairāksolīšanā. Pieejams: <https://lvportals.lv/tiesas/294020/drosibasnaudas-apmeru-nenosaka-vairaksolisana-2018> [aplūkots: 03.05.2019.].

paredzējis, ka pārsūdzami tikai lēmumi ar kuriem uzlikts aizliegums tuvoties noteiktai personai vai vietai, uzlikts noteiktas nodarbošanās aizliegums vai aizliegums izbraukt no valsts, lemts par nodošanu policijas uzraudzībā, bet tikai attiecībā uz lēmumā norādītajiem pārvietošanās un rīcības ierobežojumiem, uzlikts pienākums noteiktā laikā pieteikties policijas iestāde vai lēmums par uzturēšanos noteiktā vietā.

KPL aktuālajā redakcijā likumdevējs paredzējis, ka pats lēmums par drošības naudas uzlikšanu nav pārsūdzams, jo KPL 262. panta pirmās daļas 4. punkts personai dod iespēju pārsūdzēt tikai tai uzliktās drošības naudas apmēru. Attiecībā uz šo regulējumu autore savu viedokli un priekšlikumus likuma grozījumiem izteikusi jau iepriekš.

Saskaņā ar KPL 262. panta otro daļu, sūdzību izmeklēšanas tiesnesim 7 dienu laikā no lēmuma par piespiedu līdzekļa piemērošanu kopijas saņemšanas var iesniegt pati persona, kurai piemērots attiecīgais drošības līdzeklis, tās aizstāvis vai pārstāvis. Ļoti svarīgi atzīmēt, ka likumdevējs noteicis priekšnoteikumu šīs sūdzības iesniegšanai – **personai, kas pārsūdz sev piemēroto drošības līdzekli, jāspēj pamatot, ka piemērotā drošības līdzekļa noteikumi tai nav izpildāmi.**

Publikācijā „Kriminālprocesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanas mehānisms kriminālprocesā” profesore Ā. Meikališa izteikusi viedokli, ka šobrīd aktuālais kriminālprocesuālais regulējums, kas ietver sūdzības iesniegšanas iespēju tikai tad, ja ar brīvības atņemšanu nesaistītā drošības līdzekļa nosacījumi personai nav izpildāmi, būtu grozāms⁶⁵, kam pievienojas arī šī darba autore, tādējādi paredzot iespēju iesniegt sūdzību izmeklēšanas tiesnesim arī gadījumā, kad persona uzskata, ka drošības līdzeklis tai piemērots nelikumīgi.⁶⁶

Izmeklēšanas tiesnesis, rakstveida procesā izskatot saņemto sūdzību, trīs darba dienu laikā pieņem lēmumu par sūdzības noraidīšanu vai uzliek pienākumu procesa virzītājam grozīt attiecīgo drošības līdzekli. Nepieciešamības gadījumā, lēmuma pieņemšanai izmeklēšanas tiesnesis var pieprasīt lietas materiālus vai lūgt paskaidrojumus no procesa virzītāja vai sūdzības iesniedzēja.

Kā piemēru no prakses ar brīvības atņemšanu nesaistīta drošības līdzekļa pārsūdzībai var minēt I. Rimšēviča lietu, kur 2018. gada 19. februārī Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB) Latvijas Bankas prezidentam I. Rimšēvičam piemērojis drošības līdzekli – aizliegumu veikt lēmumu pieņemšanas, kontroles un uzraudzības funkcijas Latvijas Bankā, tostarp aizliegumu

---

⁶⁵ Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanas mehānisms kriminālprocesā Grām.:

Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 442. lpp.

⁶⁶ Ibid.

ieņemt centrālās bankas prezidenta amatu.⁶⁷ I. Rimšēvičs par KNAB piemēroto aizliegumu iesniedzis sūdzību Rīgas rajona tiesas izmeklēšanas tiesnesei. No lietas apstākļiem redzams, ka kādā vēlākā izmeklēšanas tiesneses lēmumā tiek veikta kontrole tikai attiecībā uz apstrīdēto drošības līdzekļu izpildāmību. Līdz ar to nav secināms, ka izmeklēšanas tiesnese būtu veikusi jebkādu kontroli attiecībā uz to faktisko pārmetumu patiesumu, kuri izvirzīti pret I. Rimšēviču.⁶⁸

Šajā apakšnodaļā apskatīto procesuālo piespiedu līdzekļu pārsūdzēšanas rezultātā pieņemtie izmeklēšanas tiesneša lēmumi nav pārsūdzami.

Salīdzinot izmeklēšanas tiesneša pienākumus un tiesības abu veidu procesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanā, secināms, ka izmeklēšanas tiesnesis spēlē būtisku lomu tikai pie piespiedu līdzekļu, kas ierobežo personas brīvību, piemērošanas. Pie piespiedu līdzekļu, kas nav saistīti ar personas brīvības atņemšanu, izmeklēšanas tiesnesis pamatā pilda tikai pārsūdzības institūta lomu, lai personai, kas uzskata, ka viņas tiesības tiek aizskartas, tiktu dota iespēja savas tiesības aizsargāt.

---

⁶⁷ EST 26.02.2019. spriedums apvienotajās lietās C-202/18 un C-238/18 Ilmārs Rimšēvičs un Eirpoas Centrāla Banka pret Latvijas Republiku.

⁶⁸ Ģenerālvokātes Julianas Kokotes [*Juliane Kokott*] secinājumi apvienotajās lietās C-202/18 Ilmārs Rimšēvičs pret Latvijas Republiku un C-238/18 Eiropas Centrālā banka pret Latvijas Republiku. Sniegti 2018.12.19. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=209360&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6545881>. [aplūkots: 08.05.2019.].

3. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA LOMA IZMEKLĒŠANAS DARBĪBU REALIZĒŠANĀ

3.1. Izmeklēšanas tiesnesis vispārējo izmeklēšanas darbību īstenošanā

KPL 29. pantā ietverti izmeklētāja kā procesa virzītāja pienākumi un tiesības. Šī panta pirmā daļa nosaka, ka izmeklētājam jāveic izmeklēšanas darbības, lai noskaidrotu, vai noticis noziedzīgs nodarījums, kas to izdarījis, vai kādai personai par to krimināltiesiski jāatbild, noskaidrot šo personu un iegūt pierādījumus, kas dod pamatu personas saukšanai pie kriminālatbildības. No KPL 39. panta izriet, ka arī prokurors, būdams gan izmeklētājs sevišķi smagu lietu gadījumā, gan procesa virzītājs kriminālvajāšanā, ir tiesīgs veikt izmeklēšanas darbības gluži tāpat kā izmeklētājs.

No iepriekš minētā secināms, ka izmeklēšanas darbību galvenais mērķis pirmstiesas kriminālprocesā (izmeklēšanā un kriminālvajāšanā) ir pamata saukšanai pie kriminālatbildības noskaidrošana.

Kriminālprocesa likums dod skaidru izmeklēšanas darbību definīciju un nosaka, ka izmeklēšanas darbības ir procesuālās darbības, kas vērstas uz ziņu iegūšanu vai jau iegūto ziņu pārbaudi konkrētajā kriminālprocesā. Izmeklēšanas darbību procesuālā būtība ir pierādīšana.⁶⁹

KPL 138. panta otrā daļa norāda, ka amatpersona, kura pilnvarota veikt kriminālprocesu, izmeklēšanas darbības, kas ir uzskaitītas KPL, var veikt tikai savu pilnvaru ietvaros. Līdz ar to izmeklēšanas darbības veic tikai amatpersonas, kas tam pilnvarotas, katrai amatpersonai pastāv kompetences robežas šo darbību veikšanai, kā arī, izmeklēšanas darbību veidi likumā ir izsmeļoši norādīti.⁷⁰ Kompetences ievērošana, veicot izmeklēšanas darbības, ir svarīgs noteikums, jo tas var būtiski ietekmēt iegūto ziņu pieļaujamību.⁷¹

Šobrīd KPL paredz šādas izmeklēšanas darbības: pratināšana, atsevišķi uzskaitot dažādu subjektu pratināšanas īpatnības, informācijas avota norādīšanas pienākums, aptauja, konfrontēšana, apskate, līķa ekshumācija, aplūkošana, izmeklēšanas eksperiments, liecību pārbaude uz vietas, uzrādīšana atpazīšanai, kratīšana, izņemšana, priekšmetu un dokumentu iesniegšana pēc personu iniciatīvas, procesa virzītāja pieprasīto priekšmetu un dokumentu

⁶⁹ Dombrovskis R. Izmeklēšanas darbību raksturojums un veidi. Jurista Vārds, 2009, nr.11, 5.lpp.

⁷⁰ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pierādīšana un izmeklēšanas darbības// Rakstu kopas „Pārmaiņu laiks kriminālprocesā” 4. raksts. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 127. lpp.

⁷¹ Ibid.

iesniegšana, elektroniskās informācijas sistēmā esošo datu saglabāšana un šo datu atklāšana un izsniegšana, ekspertīze un salīdzinošai ekspertīzei nepieciešamo paraugu ņemšana.

Autore norāda, ka viens no šī darba galvenajiem mērķiem ir izmeklēšanas tiesneša pilnvaru apskats, līdz ar to darba kvalitātes nolūkos, sīkāku pētījumu par izmeklēšanas darbībām un to veidiem autore neveic, bet gan izvēlās uzreiz pievērsties izmeklēšanas tiesneša nozīmei konkrētu izmeklēšanas darbību veikšanā.

Gadījumos, kad cilvēktiesību aizskāruma līmenis ir īpaši būtisks, likumdevējs paredzējis noteikumu, ka, situācijās, kurās pastāv risks, ka procesa virzītājs nespēs adekvāti izvērtēt visas pozīcijas, lēmumu pieņemt izmeklēšanas tiesnesis, nevis pats procesa virzītājs.⁷²

Iepazīstoties ar izmeklēšanas darbībām, kas paredzētas KPL, autore secina, ka likumdevējs izmeklēšanas tiesneša atļauju veikt kādu izmeklēšanas darbību definē divos veidos - pilna lēmuma formā un kā vienkāršu "atļauju" vai "piekrišanu" kādas darbības izdarīšanai. Likumdevējs paredzējis gadījumus, kuros izmeklēšanas tiesneša atļaujas iegūšana pirms kādas izmeklēšanas darbības veikšanas kavētu, apgrūtinātu vai pat padarītu neiespējamu iecerētās izmeklēšanas darbības mērķi un rezultātus, kur šādas situācijas risināšanai likums uzliek procesa virzītājam papildus procesuālos pienākumus pēc darbības izdarīšanas, kurus neveicot, izmeklēšanas darbībā iegūtie rezultāti kļūst nederīgi.

Pilna lēmuma esamība no izmeklēšanas tiesneša **nepieciešama**, lai veiktu publiski nepieejamas teritorijas vai telpas apskati. KPL 159. pantā paredzēta izmeklēšanas darbība – apskate, pamatā veicama bez izmeklēšanas tiesneša atļaujas, taču likumdevējs, lai nepārkāptu ar likumu aizsargātās personas tiesības, ietvēris noteikumus attiecībā uz publiski nepieejamas teritorijas vai telpas apskati. Ja persona, kas ir šīs teritorijas vai telpas un šajās teritorijās un telpās esošo priekšmetu, kā arī transportlīdzekļa lietotājs, nepiekrīt, ka tiek veikta apskate, šādas darbības veicamas tikai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu. Ja iepriekš minētā telpa vai teritorija ir notikuma vieta, šādas apskates veikšanai un iekļūšanai notikuma vietā, nav nepieciešama ne lietotāja, īpašnieka, ne izmeklēšanas tiesneša piekrišana.

Lai veiktu līķa ekshumāciju (KPL 165.p), kas ir līķa izrakšana no apbedījuma vietas, nepieciešams izmeklēšanas tiesneša lēmums. Ja līķa izrakšanai no apbedījuma vietas, lai veiktu tā apskati, uzrādītu to atpazīšanai, izņemtu paraugus salīdzināšanai vai izdarītu ekspertīzi, nav saņemta mirušās personas tuvinieka piekrišana, tad pirmstiesas procesa laikā šo darbību var veikt

---

⁷² Meikališa Ā. Cilvēktiesību ievērošana veicot izmeklēšanas darbības. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 409. lpp.

tikai ar izmeklēšanas tiesneša atļauju. Pēc veiktās līķa ekshumācijas tā atkārtota apbedīšana veicama tikai ar tās pašas amatpersonas – attiecīgā izmeklēšanas tiesneša, kas lēmis par šīs izmeklēšanas darbības veikšanu, atļauju.

Kriminālprocesa ietvaros var tikt veikta personas aplūkošana, bet gadījumos, ja persona, kas konkrētajā kriminālprocesā ir aizturētais, aizdomās turētais vai apsūdzētais tam nepiekrīt, šīs personas aplūkošana var notikt piespiedu kārtā (KPL 170.p). Ja rodas nepieciešamība aplūkot personu, kas nav nevienā no iepriekš minētajiem statusiem konkrētajā kriminālprocesā, tad šādu personu piespiedu aplūkošana iespējama tikai pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu.

KPL 179. pantā paredzēta izmeklēšanas darbība – kratīšana, kas, autoresprāt, visvairāk no visām kriminālprocesā pastāvošajām izmeklēšanas darbībām aizskar personas pamattiesības. Kratīšana ir darbība, kuras saturs ir telpas, apvidus teritorijas, transportlīdzekļa un atsevišķas personas piespiedu pārmeklēšana ar nolūku atrast un izņemt meklējamo objektu. Kratīšanas rezultāta tiek aizskartas personas tiesības uz īpašumu un privātās dzīves neaizskaramību, līdz ar to, KPL nosaka, ka kratīšana izdarāma ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu, kas pieņemts pamatojoties uz procesa virzītāja ierosinājumu un tam pievienotajiem materiāliem. Likums paredz izņēmumu, ka lēmums par kratīšanas veikšanu nav nepieciešams, ja tiek veikta aizturamās personas kratīšana un personu un transportlīdzekļu kratīšana, kas atrodas telpā vai apvidus teritorijā par kuru kratīšanu jau pieņemts lēmums.

Kriminālprocesa ietvaros viena no biežāk veiktajām izmeklēšanas darbībām ir ekspertīze, jo procesa virzītājam, veicot izmeklēšanu, nākas saskarties ar dažādiem apstākļiem, kuru noskaidrošanai nepieciešamas īpašas zināšanas, piemēram, mākslā vai tehnikā.⁷³ KPL 193. pants nosaka, ka ekspertīzi veic viens vai vairāki eksperti procesa virzītāja uzdevumā, tās saturs ir ekspertīzei iesniegto objektu pētīšana nolūkā noskaidrot kriminālprocesam nozīmīgus faktus un apstākļus, par ko tiek dots eksperta atzinums.

No iepriekš minētā secināms, ka vispārējas ekspertīzes veikšanai iepriekšējs izmeklēšanas tiesneša lēmums nav nepieciešams. Tomēr, likumdevējs paredzējis situāciju, kad ekspertīzes izdarīšanai nepieciešams pielietot piespiedu līdzekļus. KPL 204. panta noteikumi ļauj pielietot piespiedu līdzekļus attiecībā pret personu, kura ir aizturētā, apcietinātā vai apsūdzētā statusā, lai nodrošinātu attiecīgās personas tiesu psihiatriskās, psiholoģiskās vai ar ķermeņa izpēti saistītas ekspertīzes izdarīšanu. Šāda veida ekspertīzes izdarīšanai, attiecībā pret iepriekš minētajām personām, izmeklēšanas tiesneša lēmums nav nepieciešams, taču gadījumā, ja tiesu psihiatriskā,

---

⁷³ Meikališa. Ā. Pirmstiesas izmeklēšana. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2001, 179.lpp.

psiholoģiskā vai ar ķermeņa izpēti saistītā ekspertīze izdarāma piespiedu kārtā un konkrēta persona uz ko vērsta šī izmeklēšanas darbība ir liecinieka, cietušā vai personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess statusā, izmeklēšanas tiesneša lēmums ir obligāts priekšnoteikums šīs izmeklēšanas darbības veikšanai.

Lai nodrošinātu pilnīgu iespēju rast atbildes uz procesa virzītāja jautājumiem ekspertīzes ceļā, procesa virzītājs var ņemt vai uzdot ekspertam ņemt tādus salīdzinošai izpētei nepieciešamos paraugus, kuri atspoguļo ekspertīzes izpētes objekta īpašības un pazīmes. Paraugus, kas nepieciešami salīdzinošajai izpētei, var ņemt no jebkuras personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, kā arī no cietušā vai liecinieka, visupirms šo personu uzaicinot sniegt paraugus labprātīgi vai ļaut, lai tie tiek iegūti, personai izskaidrojot, ka paraugi var tikt iegūti arī piespiedu kārtā. Ja persona, no kuras paraugi salīdzinošai izpētei iegūstami piespiedu kārtā, ir cietušais vai liecinieks, šādas darbības veikšanai obligāti nepieciešama izmeklēšanas tiesneša atļauja pilna lēmuma formā.

KPL 154. pantā paredzēts informācijas avota norādīšanas pienākums. Pēc izmeklētāja vai prokurora ierosinājuma līdz lietas iztiesāšanas sākumam pirmajā instancē, izmeklēšanas tiesnesis lemj par šī pienākuma uzlikšanu, ievērojot personas tiesību un sabiedrības interešu samērīgumu, pirms tam iepazīstoties ar lietas materiāliem un uzklusot personu, kas iesniegusi šo ierosinājumu, un attiecīgā plašsaziņas līdzekļa žurnālistu vai redaktoru. Informācija, ko izmeklēšanas tiesnesis, pēc izmeklētāja vai prokurora ierosinājuma, pieprasa, ir aizsargāta ar likumu, t.i., plašsaziņas līdzekļa žurnālistam vai redaktoram tiek uzlikts pienākums norādīt publicētas informācijas avotu,⁷⁴ kas pamato likumdevēja paredzēto noteikumu pēc izmeklēšanas tiesneša pilna lēmuma šī pienākuma uzlikšanai.

KPL 191. panta noteikumi nosaka, ka procesa virzītājs ar savu lēmumu var uzdot elektroniskās informācijas sistēmas īpašniekam, valdītājam vai turētājam, nekavējoties nodrošināt tā rīcībā esošu noteiktu, izmeklēšanas vajadzībām nepieciešamu datu veseluma saglabāšanu neizmainītā stāvoklī un to nepieejamību citiem informācijas sistēmas lietotājiem. Svarīgi atzīmēt, ka procesa virzītājs pieprasa datu, kuru saglabāšana nav noteikta ar likumu, saglabāšanu. Šis pienākums uzliekams uz laiku līdz 30 dienām, taču ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu šis termiņš pagarināms vēl uz laiku līdz 30 dienām. Iepriekš minēto saglabāto datu atklāšanu un izsniegšanu no elektroniskās informācijas sistēmas īpašnieka, valdītāja vai turētāja, gadījumā, ja nav saņemta datu subjekta piekrišana, procesa virzītājs var pieprasīt, ja saņemta izmeklēšanas tiesneša atļauja.

---

⁷⁴ [b.a.] *Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem*. 2010, 39. lpp.

Izmeklēšanas tiesneša *atļaujas, kas nav pilna lēmuma formā, nepieciešamību* likumdevējs paredzējis tikai vienas izmeklēšanas darbības veikšanai. KPL 145. pants reglamentē vienu no pamata izmeklēšanas darbībām – pratināšanu. Pratināšanas vispārējai veikšanai likumdevējs nav izvirzījis prasību pēc izmeklēšanas tiesneša atļaujas, taču ietvēris īpašus subjektus, kuru pratināšanai izmeklēšanas tiesneša atļauja ir nepieciešama.

KPL 152. pants paredz nepilngadīgas personas pratināšanas īpatnības, kur no konkrētā panta izriet, ka nepilngadīgā pirmreizēja pratināšana veicama bez izmeklēšanas tiesneša atļaujas. Gadījumā, kad psihologs uzskata, ka pratināmās, 14 gadu vecumu nerasniegušās personas psihei vai nepilngadīgās personas psihei, kas cietusi no vardarbības, ko nodarījusi persona, no kuras cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs, cilvēku tirdzniecības vai noziedzīga nodarījuma pret tikumību vai dzimumneaizskaramību, otrreizēja pratināšana var kaitēt, tad izmeklēšanas tiesneša atļauja ir kategorisks priekšnoteikums šīs darbības veikšanai. Ja šādu personu tieša pratināšana pēc psihologa domām var ietekmēt pratināmo personu psihi, bet izmeklētājs vai prokurors tam nepiekrīt, tad arī šāda pratināšana veicama tikai ar izmeklēšanas tiesneša atļauju.

Psihologa klātbūtne 14 gadu vecumu nerasniegušās personas pratināšanā ir būtiska, līdz ar to procesa virzītājam jāņem vērā psihologa norādījumi. Augstākās tiesas Senāts norādījis, ka psihologa klātbūtnes jēga nepilngadīgā nopratināšanā ir sniegt palīdzību procesa virzītājam, kā arī nodrošināt nepilngadīgajam psiholoģisku labklājību.⁷⁵

Likumdevējs, izvērtējot konkrēto darbību svarīgumu un iespējas, ka persona uz kuru vērsta konkrētā izmeklēšanas darbība varētu izvairīties vai traucēt tās īstenošanu, paredzējis to *veikšanu neatliekamības kārtībā*, kur izmeklēšanas tiesnesis pilda kontroles un tiesiskuma pārbaudes mehānisma funkcijas.

Neatliekamības kārtībā veicama personas piespiedu aplūkošana, publiski nepieejamas teritorijas vai telpas apskate, iegūstami paraugi salīdzinošās izpētes veikšanai un veicama kratīšana. Kratīšanu neatliekamības gadījumos iespējams veikt ar procesa virzītāja lēmumu, ko apstiprinājis prokurors, ja lēmuma pieņēmējs ir izmeklētājs (ja procesa virzītājs ir prokurors, tam nav jāsaņem cita prokurora piekrišana). Likums nenosaka formu kāda būtu jādod piekrišana izmeklētāja lēmumam par kratīšanas izdarīšanu, taču Augstākās tiesas Senāts norādījis, ka neatliekamā gadījumā piekrišanu kratīšanas izdarīšanai prokurors var dot arī mutiski vai kā citādi, izmantojot

---

⁷⁵ Augstākās tiesas Senāta 2017. gada lēmums lietā Nr. SKK-[A]/2017. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminalprocesa-likums/10nodala-izmeklesanas-darbibas-138-209pants?lawfilter=1> [aplūkots:15.04.2019].

telekomunikācijas līdzekļus.⁷⁶ Gluži tāpat kā pēc citu izmeklēšanas darbību veikšanas neatliekamības kārtā arī par izdarīto kratīšanu ne vēlāk kā nākamajā darba dienā jāpaziņo izmeklēšanas tiesnesim.

Izmeklēšanas tiesnesis, pēc paziņojuma saņemšanas, pārbauda kratīšanas tiesiskumu un pamatotību. Ja izdarītās darbības tiek atzītas par prettiesiskām, izmeklēšanas tiesnesis iegūtos pierādījumus atzīst par nepieļaujamiem un lemj par rīcību ar izņemtajiem priekšmetiem.

Lēmumu pieņemšanas un to apstiprināšanas „ķēde”, kad tiek veikta kratīšana neatliekamības gadījumā, redzama žurnālistes Ilzes Nagles dzīvesvietas kratīšanā, kur kratīšana notikusi pamatojoties uz 2010. gada 11. maija Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomikas policijas pārvaldes kriminālprocesa ietvaros pieņemto lēmumu, kuru tajā pašā dienā bija apstiprinājusi Finanšu un ekonomisko noziegumu izmeklēšanas prokuratūras prokurore, bet nākamajā dienā – Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas izmeklēšanas tiesnesis. Kratīšanas rezultātā tika izņemts iesniedzējas privātais dators un citi datu nesēji.⁷⁷

Pēc piespiedu aplūkošanas, kas veikta neatliekamības kārtā, likums pieprasa identiskas darbības kā pēc kratīšanas izdarīšanas tādos pašos apstākļos – procesa virzītājam jāvēršas pie izmeklēšanas tiesneša, kas vērtēs, vai piespiedu aplūkošana veikta tiesiski un nepārkāpjot likumu.

Gadījumos, kad publiski nepieejamas teritorijas vai telpas apskate veicama neatliekamības kārtībā, par tās veikšanu lemj procesa virzītājs, bet, kā jau iepriekš minēts, ja konkrētais procesa virzītājs ir izmeklētājs, apskates veikšanai jāsaņem prokurora piekrišana. Par šādas apskates veikšanu ne vēlāk kā nākamajā darba dienā, procesa virzītājs paziņo izmeklēšanas tiesnesim, uzrādot apskates protokolu un materiālus, kas pamato izdarītās apskates nepieciešamību un neatliekamību. Ja izmeklēšanas tiesnesis, lemjot par apskates veikšanas neatliekamību un nepieciešamību, atzīst, ka šīs darbības veikšanai nav bijis pamata vai tā veikta prettiesiski, tad apskates rezultātā iegūtie pierādījumi nav izmantojami.⁷⁸

Gluži tāpat kā kratīšanas, piespiedu aplūkošanas vai publiski nepieejamas telpas vai teritorijas apskates gadījumā, salīdzinošai izpētei nepieciešamie paraugi iegūstami izpildot identiskas likumā noteiktās prasības – prokurora piekrišana pirms darbības veikšanas un

---

⁷⁶ Augstākās tiesas Senāta 30.06.2016. lēmums lietā Nr. SKK-338/2016. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminalprocesa-likums/10nodala-izmeklesanas-darbibas-138-209pants?lawfilter=1> [aplūkots: 15.04.2019].

⁷⁷ Ārlietu ministrija: Eiropas Cilvēktiesību tiesa pasludina spriedumu lietā Nagla pret Latviju. Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/256852-eiropas-cilvektiesibu-tiesa-pasludina-spridumu-lieta-nagla-pret-latviju-2013> [aplūkots 15.03.2019].

⁷⁸ [b.a.] *Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem*. 2010, 31. lpp.

paziņošana par izdarīto darbību izmeklēšanas tiesnesim ne vēlāk kā nākamajā darba dienā, kas attiecīgi lemj par rīcības tiesiskumu un pamatotību (KPL 206.-209. pants).

Pirms katras izmeklēšanas darbības veikšanas procesa virzītājam jāapsver un jāizprot tās (izmeklēšanas darbības) lietderība un nepieciešamība. Šajā darba nodaļā apskatītās izmeklēšanas darbības aizskar personas pamattiesības, līdz ar to svarīgi, ka tiek ievēroti visi likumā izvirzītie priekšnoteikumi, lai pēc iespējas mazāk iejauktos personas privātajā dzīvē vai aizskartu tās tiesības uz īpašumu.

Katrai personai, uz kuru vērsta konkrētā izmeklēšanas darbība, ir sava „tiesiskā jūtīguma”⁷⁹ pakāpe, ko pārkāpjot vai neievērojot visus likumā noteiktos procesuālos priekšnoteikumus un procesuālās garantijas, var rasties sekas, kuras procesa virzītājam ir neatgriezeniskās, kā, piemēram, iegūto pierādījumu atzīšana par nepieļaujamiem.

3.2. Izmeklēšanas tiesnesis speciālo izmeklēšanas darbību īstenošanā

Pašreizējais KPL nenosaka konkrētu definīciju speciālajām izmeklēšanas darbībām, bet gan uzstāda kategorisku noteikumu, ka šāda veida izmeklēšanas darbības veicamas ar izmeklēšanas tiesneša atļauju, pieļaujot tikai īpašus izņēmumus, kad izmeklēšanas tiesneša lēmums pirms šo darbību veikšanas nav nepieciešams. Šāda kategoriska noteikuma pēc izmeklēšanas tiesneša lēmuma nepieciešamības esamība skaidrojama ar to, ka speciālajām izmeklēšanas darbībām raksturīga iejaukšanās personas privātajā dzīvē, kas ir ar ļoti augstu pakāpi.⁸⁰

KPL 210. pants norāda, ka speciālās izmeklēšanas darbības veic tikai tādos gadījumos, ja kriminālprocesā pierādāmo apstākļu noskaidrošanai ziņas par faktiem nepieciešams iegūt, neinformējot kriminālprocesā iesaistītās personas un tās personas, kuras varētu šīs ziņas sniegt. Šīs izmeklēšanas darbības drīkst veikt, vienīgi izmeklējot mazāk smagus, smagus un sevišķi smagus noziegumus.

Līdz ar to, izšķiramas trīs būtiskākās atšķirības starp izmeklēšanas darbībām un speciālajām izmeklēšanas darbībām: pirmkārt, personas, attiecībā pret kurām tiek izdarītas speciālās izmeklēšanas darbības, par to veikšanu nezina (darbību slēptais raksturs), otrkārt, vispārējās izmeklēšanas darbības vairumā gadījumu veic pats procesa virzītājs, bet speciālo izmeklēšanas

---

⁷⁹ Meikališa Ā. Cilvēktiesību ievērošana veicot izmeklēšanas darbības. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 412. lpp.

⁸⁰ Ibid. 413.lpp.

darbību gadījumā to veikšanu uzdod izdarīt citiem, un, treškārt, nevienu no speciālajām izmeklēšanas darbībām nevar izdarīt bez izmeklēšanas tiesneša piekrišanas⁸¹ (atskaitot izņēmumus, kas tiks apskatīti turpmāk).

Pašreizējais kriminālprocesuālais regulējums izšķir šādas speciālās izmeklēšanas darbības: legālās korespondences kontrole, sakaru līdzekļu kontrole, automatizētās datu apstrādes sistēmā esošo datu kontrole, pārraidīto datu saturs kontrole, vietas vai personas audiokontrole, vietas videokontrole, personas novērošana un izsekošana, objekta novērošana, speciālais izmeklēšanas eksperiments, salīdzinošai izpētei nepieciešamo paraugu iegūšana speciālā veidā, noziedzīgās darbības kontrole.

Kā jau iepriekš minēts, pirms šāda veida izmeklēšanas darbību veikšanas, procesa virzītājam jāvēršas pie izmeklēšanas tiesneša, iesniedzot tam motivētu ierosinājumu par nepieciešamību konkrētās darbības veikšanai.⁸² Izmeklēšanas tiesnesis pieņem lēmumu par speciālas izmeklēšanas darbības atļaušanu, tajā norādot konkrēto darbību, iestādes vai personas, kurām uzdota šīs darbības veikšana, norāda darbības veikšanas mērķi un atļauto ilgumu, kā arī citus apstākļus, kuriem ir nozīme veicamās darbības nodrošināšanā.

Tieši tāpat kā pie vispārējām izmeklēšanas darbībām, var rasties situācijas, kad nepieciešama nekavējoša speciālās izmeklēšanas darbības uzsākšana. Šādā gadījumā darbība uzsākama ar prokurora piekrišanu par ko ne vēlāk kā nākamajā darba dienā, tiek paziņots izmeklēšanas tiesnesim, kas lemj par šīs speciālās izmeklēšanas darbības uzsākšanas pamatotību, kā arī par tās turpināšanas nepieciešamību, ja tā nav pabeigta. Ja izmeklēšanas tiesnesis uzskata, ka veiktā darbība nebija pamatota vai tika veikta prettiesiski, tas lemj par iegūto pierādījumu pieļaujamību un izņemtajiem priekšmetiem.

Augstākā tiesa ir norādījusi, ka KPL 11.nodaļas normas nekonkretizē neatliekamajos gadījumus, kad saskaņā ar KPL likuma 212. panta ceturto daļu procesa virzītājam ir tiesības uzsākt speciālās izmeklēšanas darbības, saņemot prokurora piekrišanu un ne vēlāk kā nākamajā dienā izmeklēšanas tiesneša lēmumu.⁸³

⁸¹ Kavalieris. A. Speciālās izmeklēšanas darbības. Rīga: RaKa, 2003. 15-17.lpp.

⁸² [b.a.] *Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem*. 2010, 33.lpp.

⁸³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2016. gada 30.jūnija lēmums lietā Nr. 16870001613, SKK-338/2016. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminalprocesa-likums/11nodala-specialas-izmeklesanas-darbibas-210-234pantam?lawfilter=1> [aplūkots: 15.04.2019].

Izmeklēšanas tiesneša atļauja nepieciešama ne vien, lai veiktu konkrēto speciālo izmeklēšanas darbību, bet arī, lai izvietotu tehniskos līdzekļus publiski nepieejamās vietās, kas paredzēti šīs darbības realizēšanas nodrošināšanai.

Likumdevējs KPL iekļāvis īpašus gadījumus, kuriem iestājoties, nepastāv nepieciešamība pēc izmeklēšanas tiesneša lēmuma. Šādos gadījumos speciālo izmeklēšanas darbību veic ar procesa virzītāja lēmumu. Kā, piemēram, personas audiokontroli var veikt bez izmeklēšanas tiesneša atļaujas, ja saņemta šīs personas rakstveida piekrišana un ir pamats uzskatīt, ka pret šo personu vai tās tuviniekiem var tikt vērstas noziedzīgs nodarījums, vai arī šī persona ir vai var tikt iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā (KPL 222. p. 2. d.).

Otrkārt, kā piemērs obligāti minams gadījums, kad izmeklēšanas tiesneša lēmums nav nepieciešams, ir situācija, kad speciālās izmeklēšanas darbības veikšanai publiski nepieejamā vietā piekriņt visas šajā vietā strādājošās vai dzīvojošās personas laikā, kad tiks veikta konkrētā darbība (KPL 212. p. 2. d.). Vietas par publiski nepieejamām uzskata, ja tajās nevar ieiet vai uzturēties bez īpašnieka, valdītāja vai lietotāja piekrišanas.⁸⁴

Publiski nepieejamā vietā veicamās speciālās izmeklēšanas darbības ilgums nedrīkst būt garāks par 30 dienām, taču procesa virzītājs, ar motivētu lūgumu un pamatojuma esamību var vērsties pie izmeklēšanas tiesneša, kas šo termiņu var pagarināt.⁸⁵

Attiecībā uz pierādījumiem, ko iegūst konkrētās specialās izmeklēšanas darbības rezultātā, tie izmantojami vienīgi tā paša kriminālprocesa ietvaros, kurā attiecīgās darbības veiktas. Gadījumā, ja iegūtās ziņas attiecās uz citu kriminālprocesu, izmeklēšanas tiesnesis var dot piekrišanu šo ziņu izmantošanai pierādīšanā attiecīgajā kriminālprocesā.⁸⁶ Šāds lēmums nav nepieciešams, ja iegūtās ziņas izmanto sabiedrības drošības tūlītēja būtiska apdraudējuma novēršanai (KPL 230.p. 2.d.).

Materiālus, kas fiksēti ar tehniskajiem līdzekļiem un pārskatus par speciālajām izmeklēšanas darbībām, kurus procesa virzītājs neatzīst par pierādījumiem, nepievieno konkrētās krimināllietas materiāliem. Persona, kas iesaistīta attiecīgajā kriminālprocesā un kurai ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, var vērsties pie izmeklēšanas tiesneša ar lūgumu iepazīstināt to ar nepievienotajiem materiāliem. Izmeklēšanas tiesnesis, lemjot par lūguma apmierināšanu, ņem vērā materiālu iespējamo nozīmi kriminālprocesā un pieļautos cilvēktiesību ierobežojumus (KPL 231. pants). Pirms personas iepazīstināšanas ar lietai nepievienotajiem materiāliem izmeklēšanas

---

⁸⁴ Bulgakova I. Izmeklēšanas izpratne un saturs pirmstiesas procesā. Rīga: Multineo, 2006, 153.lpp.

⁸⁵ [b.a.] *Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem*. 2010, 34.lpp.

⁸⁶ *Ibid.* 35.lpp.

tiesnesis brīdina, ka šī informācija ir valsts vai izmeklēšanas noslēpums un par tā izpaušanu var iestāties atbildība.

Izmeklēšanas tiesnesis ir tiesīgs lemt arī par rīcību ar pārskatiem, audioierakstiem un videoierakstiem, fotogrāfijām un citiem materiāliem, kas fiksēti, izmantojot tehniskos līdzekļus, arī par rīcību ar izņemtajiem priekšmetiem, dokumentiem un to kopijām, ja procesa virzītājs atzinis, ka tiem nav pierādījumu nozīmes kriminālprocesā. Praksē šo jautājumu lielākoties izlemj prokurors nevis izmeklēšanas tiesnesis.⁸⁷

Nobeigumā izdarāms secinājums, ka veicot un izraugoties speciālās izmeklēšanas darbības, procesa virzītājam jāpievērš īpaša rūpība, izvērtējot konkrētajā situācijā iesaistītās personas un izdarītā noziedzīga nodarījuma smagumu. Šī iemesla dēļ, likumdevējs izvēlējies piešķirt izmeklēšanas tiesnesim ekskluzīvu kompetenci – būt kā „starpposmam”, kas pieņems gala lēmumu, vai konkrētajā situācijā šāds personas tiesību aizskārums ir samērīgs un vai vispār nepieciešams.

---

⁸⁷ [b.a.] *Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem*. 2010, 35.lpp.

4. IZMEKLĒŠANAS TIESNEŠA LĒMUMI UN TO PĀRSŪDZĪBA

Lēmums ir viens no procesuālo dokumentu veidiem pirmstiesas kriminālprocesā, kurā amatpersona, kas pilnvarota veikt procesu, pauž savu viedokli par kriminālprocesuāli nozīmīgu jautājumu un tā procesuālo risinājumu.⁸⁸ Pirmstiesas procesā nolēmumi var izpausties kā lēmumi, prokurora priekšraksti par sodu, atļaujas, piekrišanas un apstiprinājumi.⁸⁹

Praksē var rasties uzskats, ka izmeklēšanas tiesnesis, pieņemot lēmumu, rīkojas tiesas vārdā, jo ir amatpersona, kas piederīga konkrētai rajona (pilsētas) tiesai. Augstākās tiesas Senāts šajā jautājumā skaidri noteicis, ka izmeklēšanas tiesnesis savas kompetences ietvaros īsteno izmeklēšanas tiesneša, nevis tiesas funkcijas, līdz ar to izmeklēšanas tiesneša lēmumi nav atzīstami par tiesas lēmumiem.⁹⁰

Izmeklēšanas tiesneša lēmuma pamatā lielākoties ir procesa virzītāja ierosinājums par kādas darbības veikšanu kā, piemēram, izmeklēšanas tiesnesis pēc procesa virzītāja ierosinājuma piemēro ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli, pieņem lēmumu par kratīšanas izdarīšanu, pieņem lēmumu par speciālās izmeklēšanas darbības veikšanu. Procesā virzītājs raksta ierosinājumu, ja kriminālprocesa mērķa sasniegšanai ir jāveic darbības, kuras nav šā procesa virzītāja kompetencē vai kuru veikšanai ir nepieciešams kompetentas personas lēmums (KPL 323.p).

Saskaņā ar KPL 324. pantu, izmeklēšanas tiesnesim procesa virzītāja iesniegtais ierosinājums jāizskata septiņu dienu laikā, un par pieņemto lēmumu vai uzsāktajām darbībām ierosinājuma iesniedzējam jāpaziņo ne vēlāk kā trīs dienu laikā, ja likumā nav noteikts citādi.

Virknē KPL pantu ievērojama atšķirība likumdevēja lietotajā terminoloģijā, attiecībā uz izmeklēšanas tiesneša akceptu kādas darbības veikšanai. Kā, piemēram, lai veiktu KPL 152. panta 4. daļā minēto nepilngadīgā pratināšanu, vai lai veiktu slepenu un sevišķi slepenu valsts noslēpumu saturošu dokumentu apskati un izņemšanu, nepieciešama izmeklēšanas tiesneša *atļauja*, savukārt liķa ekshumācijas veikšanai likumdevējs kā kategorisku prasību izvirza izmeklēšanas tiesneša *pilna lēmuma* esamību. Toties KPL 230. pantā noteikts, ka, ja speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūtas ziņas par faktiem, kas norāda uz cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai pierādāmajiem apstākļiem citā kriminālprocesā, tās var izmantot attiecīgajā lietā par

⁸⁸ Meikališa Ā. Nolēmumu likumības un pamatotības kontrole pirmstiesas procesā. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015. 603. lpp.

⁸⁹ Ibid. 604. lpp.

⁹⁰ Augstākās tiesas Senāta 2015. gada 24. novembra lēmums lietā Nr. SKK –389/2015. Pieejams: http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu_department/hronologiska-seciba?year=2015 [aplūkots: 15.03.2019.].

pierādījumiem tikai ar tā prokurora vai *izmeklēšanas tiesneša piekrišanu*, kas uzrauga speciālās izmeklēšanas darbības kriminālprocesā, kurā attiecīgā darbība veikta.

No iepriekš minētā secināms, ka izmeklēšanas tiesnesis, pildot savus procesuālos pienākumus, var pieņemt trīs veidu lēmumus: pieņemt pilnu lēmumu, dot atļauju vai piekrišanu. Šādas atšķirības terminoloģijā, autoresprāt, būtu skaidrojamas ar izmeklēšanas tiesneša atļaujas nozīmīgumu un darbības, kas tiks veikta pēc tās saņemšanas, būtiskumu cilvēktiesību kontekstā.

Ja likums nosaka, ka konkrētā darbība veicama ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu, tad šajā situācijā izmeklēšanas tiesnesis, saņēmis procesa virzītāja ierosinājumu, pieņem pilnu lēmumu⁹¹, tajā attiecīgi norādot likumā minētās prasības.

Izmeklēšanas tiesneša, kā amatpersonas, kas pilnvarota veikt kriminālprocesu, lēmumam jāatbilst vispārējām KPL noteiktajām prasībām par nolēmuma noformēšanu.⁹² Pēc KPL 320. panta, rakstveidā noformēts nolēmums sastāv no ievada, kurā norāda tā pieņemšanas vietu un laiku, iestādi un to amatpersonu, kura pieņem nolēmumu, un tiesisko jautājumu, par kuru nolēmums pieņemts, aprakstošās daļas, kurā norāda procesā noskaidroto apstākļu būtību, kas ir pamatā nolēmuma pieņemšanai, motīvu daļas, kurā tiek norādīta atsaucē uz likumu, saskaņā ar kuru nolēmums pieņemts, un pamato izdarīto secinājumu un rezolutīvās daļas, kurā tiek norādīts secinājums par izskatāmo jautājumu, pieņemto nolēmumu un tā pārsūdzēšanas kārtība un termiņi.

Gadījumos, kad likums noteicis, ka kādas procesuālas darbības veikšanai nepieciešama izmeklēšanas tiesneša atļauja vai piekrišana, nevis pilns lēmums, izmeklēšanas tiesnesis savu lēmumu, ar kuru tas atļauj vai piekrīt darbības īstenošanai, vai apstiprina tās veikšanu, noformē rezolūcijas veidā, šādā gadījumā, pēc KPL noteikumiem, norādot pieņemto nolēmumu, likuma pantu, saskaņā ar kuru tas pieņemts, amatpersonu, kas pieņēma lēmumu, un lēmuma pieņemšanas datumu.

Pēc iepriekš minēta nav secināms, ka gadījumā, ja izmeklēšanas tiesnesis atsaka konkrētas darbības veikšanu, tas būtu tiesīgs rakstīt lēmumu rezolūcijas veidā. Šādā situācijā izmeklēšanas tiesnesim jāraksta pilns nolēmums, tajā ietverot visas likumā minētās pilna nolēmuma sastāvdaļas.

Likumdevējs konkrētos gadījumos izvirzījis papildus noteikumus attiecībā uz lēmuma saturu, ko izmeklēšanas tiesnesim obligāti jāievēro, sniedzot atļauju darbības veikšanai pilna lēmuma formā. Kā, piemēram, lēmumā par kratīšanu izmeklēšanas tiesnesim jānorāda kas, kur, pie kā, kādā lietā un kādus priekšmetus un dokumentus meklēs un izņems, savukārt lemjot par

---

⁹¹ [b.a.] *Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem*. 2010, 29.lpp.

⁹² *Ibid.* 18.lpp.

procesuālā piespiedu līdzekļa piemērošanu, izmeklēšanas tiesnesis raksta lēmumu, kurā norāda konkrēto personu, kam tiek piemērots piespiedu līdzeklis, tā piemērošanas pamatu un veidu, iestādi vai amatpersonu, kam uzdota lēmuma izpilde un lēmuma pārsūdzēšanas kārtību. Gadījumā, ja personai tiek piemērots drošības līdzeklis, lēmumā papildus norāda saistībā ar kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu aizdomās turētajam vai apsūdzētajam tas tiek piemērots. Lēmumā, kurā atļauj speciālās izmeklēšanas darbības veikšanu, norāda speciālo izmeklēšanas darbību, iestādes vai personas, kurām uzdota šīs darbības veikšana, tās veikšanas mērķi un atļauto ilgumu, kā arī visus citus apstākļus, kuriem ir nozīme veicamās darbības nodrošināšanā.

Tā kā izmeklēšanas tiesnesis ir amatpersona, kas piederīga kādas rajona (pilsētas) tiesas sastāvam, var rasties jautājums, kam pārsūdzami izmeklēšanas tiesneša pieņemtie lēmumi.

Iepriekšējās pētījuma nodaļās secināts, ka izmeklēšanas tiesnesis ir cilvēktiesību ievērošanas kontroles mehānisms, līdz ar to, personai, kuras tiesības aizskārusi procesa virzītāja rīcība, ir iespēja par to sūdzēties izmeklēšanas tiesnesim un lēmumi, ko izmeklēšanas tiesnesis pieņem, izskatot personas sūdzības par procesa virzītāja rīcību vai lēmumiem, nav pārsūdzami.

Saskaņā ar KPL 286. pantu, izmeklēšanas tiesneša lēmumi, kas pieņemti par piespiedu līdzekļa, kas saistīts ar brīvības atņemšanu, piemērošanu, pārsūdzami augstāka līmeņa tiesas tiesnesim, tātad apgabaltiesas tiesnesim. Sūdzību par izmeklēšanas tiesneša lēmumu pēc KPL 337. panta noteikumiem, persona adresē un iesniedz augstāka līmeņa tiesai. Likums neizslēdz iespēju sūdzību iesniegt arī izmeklēšanas tiesnesim, par kura lēmumu sūdzas, kas attiecīgo sūdzību kopā ar savu lēmumu nekavējoties nogādās apgabaltiesas tiesnesim. Ja par izmeklēšanas tiesneša lēmumu – atteikties piemērot vēlamo piespiedu līdzekli, sūdzību vēlās iesniegt izmeklētājs, tam nepieciešama uzraugošā prokurora piekrišana.

Sūdzības par iepriekš minētajiem lēmumiem, saskaņā ar KPL, iesniedzamas septiņu dienu laikā no brīža, kad saņemta konkrētā lēmuma kopija. Sūdzības, kas iesniegtas par izmeklēšanas tiesneša lēmumu tiek izskatītas rakstveida procesā, kur nepieciešamības gadījumā, apgabaltiesas tiesnesis var pieprasīt lietas materiālus situācijas

SECINĀJUMI

Autore darba aizstāvēšanai izvirza šādas tēzes:

1. Izmeklēšanas tiesnesis ir procesuālo pilnvarojumu saņēmis rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis, ko tiesas priekšsēdētājs tam piešķīris uz noteiktu laiku cilvēktiesību ierobežojumu kontrolei.
2. Šobrīd KPL un likumā „Par tiesu varu” esošais izmeklēšanas tiesneša amata nosaukums būtu maināms, aizstājot vārdu „izmeklēšanas”, ar vārdiem- „cilvēktiesību”, kā arī nosaukumā minot vārdu kontrole, nosaucot šo amatpersonu par „cilvēktiesību kontroles tiesnesi”, kas skaidri norādītu uz izmeklēšanas tiesneša pilnvarām un nozīmi kriminālprocesa ietvaros, tādējādi novēršot iespēju, ka personas, kas nav studējušas tiesību zinātni, pirmsšķietami varētu saprast, kādas ir šīs amatpersonas pilnvaras kriminālprocesā.
3. Kategoriskais aizliegums skatīt krimināllietas izmeklēšanas tiesneša pienākumu pildīšanas laikā, kas izriet no likuma „Par tiesu varu”, ir pārāk ierobežojošs un būtu atceļams, jo tādā veidā mazinātos tiesnešu noslogotība konkrētajās tiesās un uzlabotos tiesu darba efektivitāte.
4. KPL normas attiecībā uz drošības naudas piemērošanas pārsūdzēšanu (KPL 262.p.) būtu grozāmas, piešķirot personai, kam attiecīgais piespiedu līdzeklis piemērots, tiesības šo lēmumu pārsūdzēt izmeklēšanas tiesnesim pilnā apjomā, tādējādi paplašinot jau likumā minētās tiesības pārsūdzēt piemērotās drošības naudas apjomu, nevis paredzot, ka par drošības naudas piemērošanu visos gadījumos lemj izmeklēšanas tiesnesis.
5. Šobrīd aktuālais kriminālprocesuālais regulējums, kas ietver sūdzības iesniegšanas iespēju tikai tad, ja ar brīvības atņemšanu nesaistītā drošības līdzekļa nosacījumi personai nav izpildāmi (KPL 262. p. 2. daļa), būtu grozāms, tādējādi paredzot iespēju iesniegt sūdzību izmeklēšanas tiesnesim arī gadījumā, kad persona uzskata, ka drošības līdzeklis tai piemērots nelikumīgi.
6. Pastāvošā apcietinājuma piemērošanas kārtība būtu papildināma, KPL ieviešot obligātu priekšnoteikumu procesa virzītājam, iesniedzot ierosinājumu par apcietinājuma piemērošanu, uzrādīt izmeklēšanas tiesnesim personas, kurai tiek piemērots apcietinājums, vai viņa aizstāvja parakstītu procesuālu dokumentu, no kura redzams, ka personai bijusi iespēja iepazīties ar lietas materiāliem un apcietinājuma pamatu, tādējādi novēršot personas tiesību uz aizstāvību pārkāpumus.

IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Ārlietu Ministrija: Eiropas Cilvēktiesību tiesa pasludina spriedumu lietā Nagla pret Latviju. Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/256852-eiropas-cilvektiesibu-tiesa-pasludina-spriedumu-lieta-nagla-pret-latviju-2013>.
2. Balodis K. Komentārs Satversmes 105. pantam. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. R. Baloža zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
3. Berezins A. Aresta uzlikšana mantai kriminālprocesā: mērķi, pamats un iemesli. Jurista Vārds, 2014, nr. 39.
4. Bulgakova I. Izmeklēšanas izpratne un saturs pirmstiesas procesā. Rīga: Multineo, 2006.
5. Dundure L. Izmeklēšanas tiesnesis Latvijā. Jurista Vārds, 2012, nr. 17/18.
6. Dombrovskis R. Izmeklēšanas darbību raksturojums un veidi. Jurista Vārds, 2009, nr. 11.
7. ECT ierosina lietu pēc Sprūda un Durevska prasības par apsūdzības materiālu nepietiekamu pieejamību. Pieejams: https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/ect_ierosina_lietu-pec-spruda-un-durevska-prasibas-par-apsudzibas-materialu-nepietiekamu_pieejamibu.a299493/.
8. Feldhūne G., Kučš A., Skujeniece V. Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 2004.
9. Ģenerālvokātes Julianas Kokotes [*Juliane Kokott*] secinājumi apvienotajās lietās C-202/18 Ilmārs Rimšēvičs pret Latvijas Republiku un C-238/18 Eiropas Centrālā banka pret Latvijas Republiku. Sniegti 2018.12.19. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=209360&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6545881>.
10. Judins A. Apcietinājums Latvijas Kriminālprocesā, 2011. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1861/original/Apcietinajums_kronberga_judins.pdf?1337864024.
11. Judins A. Ar brīvības atņemšanu nesaistītie drošības līdzekļi. Rīga: SIA „Nordik”, 2008.
12. Kavalieris A. Speciālās izmeklēšanas darbības. Rīga: RaKa, 2003.
13. Krauss D., Pastile J.K., Rusanovs E. Priekšvārds grāmatai Strasbūras tiesu prakse apcietinājuma piemērošanā. Spriedumu fragmentu izlase. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004.
14. Kūtris G. Izmeklēšanas tiesneši: jauns institūts kriminālprocesā. Jurista Vārds, 2006, nr. 2.

15. Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess (vispārīgā daļa) un tiesu pierādījumi. 1970. gadā izdevniecībā „Zvaigzne” publicētās grāmatas faksimilizdevums, papildināts ar zvērināta advokāta V. Klotiņa priekšvārdu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2010.
16. Meikališa Ā. Apcietinājuma tiesiskās reglamentācijas reforma. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010.
17. Meikališa Ā. Cilvēktiesību ievērošana veicot izmeklēšanas darbības. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010.
18. Meikališa Ā. Cilvēktiesību ievērošana, veicot izmeklēšanas darbības. Jurista Vārds, 2017, nr. 11.
19. Meikališa Ā. Drošības līdzekļu kriminālprocesuālā reglamentācija Latvijas likumdošanā. Rīga: LPA, 1995.
20. Meikališa Ā. Drošības nauda kā mantisks preventīvs piespiedu līdzeklis kriminālprocesā-atsevišķi piemērošanas problēmjaucājumi. Grām.: Ārvalsts investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Latvijas Universitātes 74. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2016.
21. Meikališa Ā. Kriminālprocesa tiesības. Vispārīgā daļa. 1. grāmata. Rīga: RaKa, 2000.
22. Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanas mehānisms kriminālprocesā. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010.
23. Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RaKa, 1998.
24. Meikališa Ā. Nolēmumu likumības un pamatotības kontrole pirmstiesas procesā. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015.
25. Meikališa Ā. Piespiedu pasākumi kriminālprocesā- izpratne, nepieciešamība un piemērošanas robežas. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015.
26. Meikališa Ā. Pirmstiesas izmeklēšana. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2001.
27. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesa dalībnieki// Rakstu kopas „Pārmaiņu laiks kriminālprocesā” 3. raksts. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2010.
28. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pierādīšana un izmeklēšanas darbības// Rakstu kopas „Pārmaiņu laiks kriminālprocesā” 4. raksts. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010.
29. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Taisnīgums kriminālprocesā. Jurista Vārds, 2011, nr. 48.

30. Paporinskis M. Komentārs Satversmes 94. pantam. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Zinātniskais vadītājs R. Balodis. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
31. Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Papildināts un pārstrādāts izdevums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004.
32. Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem. G. Kūtra zinātniskā redakcija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010.
33. Rozenfelds J. Lietu tiesības. 4. labotais, papildinātais izdevums. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011.
34. Rudevskis J. Komentārs Satversmes 89. pantam. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs. Zinātniskais vadītājs R. Balodis. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
35. Strada-Rozenberga K. Aizturēšanas kriminālprocesuālā būtība un izpausme. Jurista Vārds, 2006, nr. 17.
36. Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesuālās aizturēšanas kā kriminālprocesuālā piespiedu līdzekļa būtība- nacionālie un starptautiskie aspekti. Grām.: Meikališa Ā., K. Strada-Rozenberga. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010.
37. Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas pamatnostādnes paliek nemainīgas. Jurista Vārds, 2019, nr. 01.
38. Ščerbinskis G. Drošības naudas apmēru nenosaka vairāksolīšanā. Peejams: <https://lvportals.lv/tiesas/294020-drosibasnaudas-apmeru-nenosaka-vairaksolisana-2018>.
39. European Criminal Procedures. Edited by Delmas- Marty M., Spencer J.R. Cambridge University Press, 2005.
40. Trechsel. S. with the assistance of S. J. Summers. Human Rights in Criminal Proceedings. United Kingdom: Oxford University press, 2005.

Normatīvie akti

41. ANO Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija. Pieņemta un pasludināta ar Ģenerālās Asamblejas 1948. gada 10. decembra 217. A (III) rezolūciju.
42. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950.
43. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmais protokols. Parakstīts Romā 04.11.1950.
44. Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieņemts 16.12.1966.

45. Eiropas Savienības pamattiesību Harta. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>.
46. Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 9. marta Direktīva 2016/343 par to, lai nostiprinātu konkrētus nevainīguma prezumpcijas aspektus un tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 11.03.2016., Nr. L 65/1. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0343>
47. Latvijas Republikas Satversme: LV Likums. Pieņemts 15.02.1922.
48. Par tiesu varu: LV Likums. Pieņemts 15.12.1992.
49. Krimināllikums: LV Likums. Pieņemts 17.06.1998.
50. Kriminālprocesa likums: LV Likums. Pieņemts 21.04.2005.
51. Criminal Procedure Code of the Republic of France [Francijas Kriminālprocesa kodekss]. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6381/file/France_CPC_am2006_en.pdf.
52. Criminal Procedure Code of the Republic of Estonia [Igaunijas Kriminālprocesa kodekss]. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/7092/file/Estonia_CPC_2003_am2017_en.pdf.

Juridiskās prakses materiāli

53. ECT 09.02.2006. spriedums apvienotajās lietās T. Freimanis un Ā. Līdums pret Latviju (iesnieguma Nr.73443/01 un Nr.74860/01).
54. ECT 24.07.2014. spriedums lietā Čalovskis pret Latviju (iesnieguma Nr. 22205/13).
55. ECT 03.11.2015. spriedums lietā Miķelsons pret Latviju (iesnieguma Nr. 46413/10).
56. ECT 14.03.2019. spriedums lietā Kangers pret Latviju (iesnieguma Nr.35726/10).
57. EST 26.02.2019. spriedums apvienotajās lietās C-202/18 un C-238/18 Ilmārs Rimšēvičs un Eiropas Centrālā Banka pret Latvijas Republiku.
58. Augstākās tiesas Senāta 24.11.2015. lēmums lietā Nr. SKK-389/2015. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2015>.

59. Augstākās tiesas Senāta 30.06.2016. lēmums Nr. SKK 338/2016. Pieejams:
<http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminalprocesa-likums/10nodala-izmeklesanas-darbibas-138-209pants?lawfilter=1>.
60. Augstākās tiesas Senāta 2017. gada lēmums Nr. SKK-[A]/2017. Pieejams:
<http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminalprocesa-likums/10nodala-izmeklesanas-darbibas-138-209pants?lawfilter=1>.

Bakalaura darbs "Izmeklēšanas tiesnesis kā amatpersona, kas pilnvarota veikt kriminālprocesu" izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Agnese Mainule (20.05.2019.)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba vadītāja: prof. Dr.iur. Kristīne Strada-Rozenberga _____ (__.05.2019.)

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedrā
__.05.2018.

Dekāna pilnvarotā persona: _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē _____._____._____. (Nr. ____)

Komisijas sekretārs/-e: _____